

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АЛОҚА, АХБОРОТЛАШТИРИШ
ВА ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ДАВЛАТ
ҚЎМИТАСИ
ТОШКЕНТ АХБОРОТТЕХНОЛОГИЯЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ
ФАРҒОНА ФИЛИАЛИ
«АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ» КАФЕДРАСИ**

«ҲИМОЯГА»

Кафедра мудири

« ____ » _____ 2014 й

Ўзбекистон Таэквон-До Федерацияси Марказининг расмий веб-

сайтини яратиш

МАВЗУСИДА

МАЛАКАВИЙ БИТИРУВ ИШИ

БИТИРУВЧИ:

Ахмедов.У

612-10 гуруҳ талабаси

Фарғона – 2014 йил АННОТАЦИЯ

Информатика ва Ахборот технологиялари йўналиши талабаси Насриддинов Мухаммадали томонидан тайёрланган Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Марказининг расмий веб сайтини яратиш мавзусидаги битирув малакавий ишига аннотация.

Ушбу малакавий иш замонавий компьютер ва веб дастурлаш тили имкониятларидан кенг кўламда фойдаланган ҳолда PHP дастурлаш тили муҳитида яратилди. Битирув малакавий иши кириш қисми, аналитик қисм, лойиҳа қисми, тадбик қилишни ташкил қилиш ва лойиҳа самарадорлиги, меҳнат муҳофазаси қисми, хулоса, фойдаланилган адабиётлар ва иловалардан ташкил топган.

Кириш қисмида информацион технологиялар ва уларнинг жамиятимизда тутган ўрни ҳақида сўз юритилади.

Аналитик қисмда PHP дастурлаш тили ва уни бугунги интернет сайтларини яратиш жараёнидаги аҳамияти, HTML ва CSS ҳақида маълумот, PHP технологияларида маълумотлар базасини яратиш ҳақида сўз юритилади.

Битирув малакавий ишининг лойиҳа қисмида амалий масалалар кўриб ўтилган бўлиб, у уч бўлимдан иборат. Веб сайтни яратишда Веб сайт учун техник топширик биринчи бўлимида берилган. Иккинчи бўлимда Ўзбекистон таеквон-до Федерацияси маркази веб сайтнинг имкониятлари ҳақида сўз юритилган. Учинчи бўлимларда сайтни яратиш ҳақида тўлиқ маълумот келтирилади.

Битирув малакавий ишининг амалиётга тадбиқи ҳақида 3(учинчи)-қисмда тўхталиб ўтилган. У икки бўлимдан иборат бўлиб, 1(биринчи)-бўлимда сайт бошқарув панели ҳақида батафсил маълумот бериб ўтилган бўлса, веб сайтнинг иккинчи бўлими эса сайтнинг қўшимча имкониятлари ҳақида тўлиқ маълумот бериб ўтади.

Мундарижа

КИРИШ	4
I.АНАЛИТИК ҚИСМ.....	8
1.1 РНР дастурлаш тили ва уни бугунги Интернет сайтларни яратиш жараёнидаги аҳамияти.....	8
1.2 HTML ва CSS ҳақида маълумот.....	20
1.3 РНР технологияларида маълумотлар базасини яратиш.....	26
II. ЛОЙИҲА ҚИСМИ.....	33
2.1 Веб сайт учун техник топшириқ.....	33
2.2.Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Марказининг веб сайти учун маълумотлар базасини лойиҳалаштириш.....	35
2.3. Сайтни яратиш.....	37
III. ТАДБИҚ ҚИЛИШНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ВА ЛОЙИҲА САМАДОРЛИГИ	48
3.1.Веб сайт бошқарув панели	48
3.2. Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Маркази веб сайтининг имкониятлари.....	54
IV.МЕҲНАТ МУҲОФАЗАСИ	56
V.ХУЛОСА	74
VI.Фойдаланилган адабиётлар	75
VII. ИЛОВА	76

КИРИШ

Инсоният ўзининг фаолиятида ахборотларни қабул қилиш, йиғиш, сақлаш, узатиш ва ишлов бериш жараёнлари билан шуғулланади. Ахборотлар устидан олиб бориладиган жараёнлар мажмуасини - технология, кашфиёт этилган компьютерлардан унумли фойдаланишни - ахборот технологиялари деб атасак, ўз-ўзидан тушунарлики, учинчи минг йиллик бошларидаги технологияларни - юқори технологиялар деб номласак мантиққа тўғри келади.

Учинчи минг йилликнинг бошларидаги замонавий жамият ўзига ҳос катор хусусиятлар билан характерланади. Ушбу ўзига хосликка биринчи навбатда глобал масштабдаги ахборотларга ишлов беришга асосланган интеллектуал меҳнат моҳиятининг ўсиши сабаб бўлди.

Жамият тараққиёти таълим тараққиёти билан узвий боғлиқ бўлиб, унинг бош муаммоси - муттасил ўсиб бораётган билимлар ҳажмини инсон томонидан ўзлаштириб бориш ёки тобора ортиб бораётган ахборот оқимида тўғри йўл топа билиш йўллари излашгина эмас, балки тўпланган ахборотлар маконидан оқилона фойдалана билиш, кундалик ҳаётга, ўз касбига оид энг зарур билимларни саралаб олиш, таҳлилий ўзлаштириш, такомиллаштириш ва ривожлантириш муҳимдир.

Ахборотлар маконидан зарур билимларни олиш, таълим жараёнига тегишлиларини таҳлил этиш, янгиларини яратиш ва ишлаб чиқиш билим жараёнининг манбаи эканлигидан талаба ёшларимизнинг хабардор бўлгани маъқул.

Олимларнинг таъкидлашича, ахборотлашган жамиятда таълим тайёр ва умум қабул қилинган билимларни ўзлаштириш воситасигина бўлиб қолмаслиги керак, у алоҳида шахснинг бутун ҳаёти давомида ҳар бир хатти-ҳаракатида намоён бўладиган, атрофдагилар билан ахборот алмашув усули бўлмоғи керак. Ахборот нафақат ўзлаштиришни, балки, олинган ахборотга

жавобан янгилашни, узатишни, тақдим этишни, ишлаб чиқаришни ҳам талаб этади. Санаб ўтилган мақсадларни ҳаётга, жумладан, таълим тизимига тадбиқ этиш ёшларимиздан олдинда тўрган қатор янги вазифаларни ҳал этишни тақазо этади.

Инсониятнинг XX асрдаги энг буюк кашфиётларидан бири электрон ҳисоблаш машиналарининг, яни компьютерларнинг ихтиро қилинишидир деб бемалол айта олиш мумкин. Бунинг ҳам ўзига яраша бирмунча сабаблари бор албатта. Дастлабки компьютер XX асрнинг иккинчи ярми охирларида ихтиро қилинган бўлса ҳозирги кунга келиб, яни орадан 60 йилдан зиёдрок вақт ўтиб унинг бешинчи авлодлари ихтиро қилинди. Яна шуни ҳам бемалол айта олиш мумкинки ҳозирги кунга келиб жамиятимизни ҳар бир соҳасини компьютер технологияларисиз тасаввур қилишимиз мумкин эмас. Чунки ҳозирги кунда компьютер технологиялари, автоматика кириб бормаган халқ хўжалигининг бирон-бир соҳаси қолмади.

Бу борада яни компьютер технологияларини халқ хўжалигининг барча соҳаларига тадбиқ этиш, бугунги кунда компьютер ва ахборот технологиялари, телекоммуникациялар тармоқларини, маълумотлар узатишни, Интернет хизматларига кириб боришни ривожлантириш ва замонавийлаштириш республикамизда ҳам устувор ўринларга чиқмоқда.

Иқтидорли ёшлар иштирокида республикада Интернет-фестиваллар, Интернет-форумлар ўтказиш одат бўлиб қолди, шаҳарлар ва кишлоқларда Интернет тармоғидан жамоа бўлиб фойдаланиш (интернет сафе) пунктлари сони тобора кўпаймоқда, ахборот хизматлари турлари сезиларли даражада кенгаймоқда, уларнинг сервиси янада интеллектуалроқ бўлиб бормоқда.

Мамлакат Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримов 2001 йил май ойида Олий Мажлиснинг V сессиясида сўзлаган нутқида компьютерлаштириш ва ахборот технологияларини ишлаб чиқаришга, мактаблар ва олий ўқув юртлари дастурларига, одамларнинг кундалик турмушига жорий этиш бўйича Ўзбекистоннинг юксак даражаларга эришиши юзасидан аниқ вазифаларни кўйди.

Жамиятни компьютерлаштириш, ахборот технологияларини ривожлантириш бўйича вазифаларни хал этиш учун 2002 йил 30 майда Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида» ги Фармони қабул қилинди. Фармонда белгиланган чора-тадбирларнинг амалга оширилиши ахборотлаштиришнинг миллий тизимлари барпо этилишини, иқтисодиётга ва жамиятнинг ҳар бир аъзоси ҳаётига компьютер техникаси ва ахборот технологиялари оммавий жорий этилиши учун шарт-шароитларни таъминлайди, жаҳон бозорида мамлакатимиз иқтисодиётининг рақобатбардошлилигини оширади.

Президент Фармонини бажариш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарор қабул қилди ва 2002-2010 йилларда компьютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш дастурини тасдиқлади, уларда телекоммуникациялар ва малумотлар узатишни ривожлантириш, ресурслардан фойдаланиш, Интернет тармоғида ўз сайтларини яратишнинг мақсадли йўналишлари белгиланди.

Дастурий воситаларни ишлаб чиқиш, мамлакатimizнинг кунда компьютер техникаси ва буюмларини ишлаб чиқаришни ривожлантириш чора-тадбирлари биринчи даражали вазифалар этиб белгиланган. Шу муносабат билан компьютерлар ва улар учун бутловчи буюмлар, дастурий воситалар келтириш, ўқитиш ва ахборот хизматлари кўрсатиш бўйича бир қанча солиқ ва божхона имтиёзлари жорий этилади.

Қабул қилинган ҳужжатларда компьютерлаштириш ва ахборот технологиялари соҳасида кадрлар тайёрлаш ва уларни қайта тайёрлашни ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг аниқ вазифалари олдинга кўйилган ва мақсадли йўналишлари ифодалар берилган. Жумладан Тошкент электротехника алоқа институти Тошкент ахборот технологиялари университетига айлантирилди. Ушбу университетда янги мутахассисликларнинг, кенг доираси бўйича кадрлар тайёрлаш тизимини анча кенгайтириш назарда тутилмоқда.

Бундан ташқари, ўқув юртларининг моддий-техник ва илмий-тадқиқот базасини кенгайтириш юзасидан комплекс чора-тадбирлар назарда тутилган.

Фармонда ва Ҳукумат қарорида белгиланган дастурий чора-тадбирларнинг амалда рўёбга чиқарилиши бошқарувнинг барча тармоқ ва минтақавий органларига, иқтисодиёт ва маданиятнинг барча соҳаларига, умуман жамиятга дахлдордир. Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун махсус компьютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлайтириш бўйича мувофиқлаштирувчи Кенгаш ташкил этилди. Жорий йилда Кенгашга 2010 йилгача бўлган даврда телекоммуникациялар ва малумотлар узатишнинг миллий тармоғини ривожлантириш; давлат бошқарувиغا электрон технологияларни жорий этиш; электрон тижоратни ривожлантириш бўйича дастурларни тайёрлаш топширилди..

Ўзбекистон почта ва телекоммуникациялар агентлиги Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлигига айлантирилди, унга республикада ахборотлаштиришни ривожлантириш бўйича қўшимча функциялар юкланди. Ахборот хизматлари соҳасини ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш бўйича зарур норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш мақсадида компьютер ва ахборот технологияларини ривожлантириш ҳамда жорий этиш маркази ташкил этилди.

Кўрсатиб ўтилган чора-тадбирлар мамлакат иқтисодиёти самардорлиги ўсишида телекоммуникациялар, компьютер ва ахборот технологияларининг фаол роли ошишини, одамларнинг фаолияти ва турмуши техник қурилмалар ва хизматларнинг энг замонавий турлари билан жиҳозланишини таъминлаш, республиканинг жаҳон жараёнларига муваффақиятли интеграциялашуви имконини беради.

АНАЛИТИК ҚИСМ

1.1.РНР дастурлаш тили ва уни бугунги Интернет сайтларни яратиш жараёнидаги аҳамияти.

РНР ҳақида тушунча.

РНР–ўз номини етарлича танитиб улгурган дастурлаш тили ҳисобланади. Гап шундаки, бошланишда бу унча қийин бўлмаган шахсий Веб–саҳифаларини яратиш учун мўлжалланган оддий макрослар тўпламидан иборат бўлган бўлиб, РНР-personal home page (шахсий уй саҳифаси) сўзларининг қисқартмасидан иборат.

Вақт ўтиши билан макрослар тўплами мукамал дастурлаш тилига айланиб замонавий маълумотлар базаси билан маълумот алмашиш имкониятига эга бўлган ВЕБ тармоқ саҳифаларини яратувчи тилга айланди. Тилнинг имкониятлари кенгайгани сари унинг оммавийлиги ҳам ўсиб бормоқда. Netsfart (<http://www.netsfart.com>) компаниясининг маълумотларига кўра 1999 йил ноябр ойида РНР технологияси Веб тармоқларининг бир миллиондан ортиғидан фойдаланилган 2000 йил 1400000 тага етган.

РНР нинг 1-версияси Расмус Лердорф (Расмус Лердорф) исмли программист томонидан яратилган бўлиб, Веб саҳифаларини яратишни енгиллаштириш учун макрослар тўпламидан иборат бўлган.

Тез орада у фойдаланувчилар назарига туша бошлади, ҳамда тезлик билан такомиллашиб, оммалашиб борди. 1997 йилдан бу тил устида дастурчилар гуруҳи иш олиб боради.

Меҳнатларнинг самарасида эса РНР3 кейинги версия яратилди. Бу РНР нинг такомиллашган ва замонавий версия бўлиб, унда матнларининг қайта ишлашнинг янги усуллари яратилди ва бу усуллар Зиб Зураски ва энди Гутианс (Зеев, Сураскй, Анди Сеутманс) исмли дастурчилар томонидан яратилди. Шунингдек тилнинг синтаксисида бироз ўзгаришлар киритилиб, янги функциялар қўшилди. Янги версия шу даврда сервер учун дастурлаш тилларининг энг зўри ҳисобланиб, жуда ҳам тез оммалашиб кетди.

MySQL маълумотлар базаси ва Апече сервери билан ишлаш учун PHP нинг имкониятлари янада кенгайиб борди. Апече сервери ҳозирги кунда дунёдаги энг кенг тарқалган Веб -сервер ҳисобланади ва PHP тили Апече сервери учун модул кўринишида қўлланилиши мумкин. MySQL - бу замонавий маълумотлар базаси бўлиб пулсиз (текин) тарқатилади, шунинг учун ҳам PHP нинг барча функциялари шу базага боғланган. Тан олиш лозимки Апече, MySQL ва PHP ларнинг ўзаро бир-бири билан боғлиқ равишда ишлаши ўртадаги рақобатга барҳам беради.

Бу эса PHP бошқа MBSI билан ишламайди дегани эмас. Бу технология жуда MBSI ва Веб серверлар билан ишлаш имкониятига эга.

Веб саҳифаларни ва тармоқни яратиш йўллари ўзгариши билан PHP ҳам такомиллаша борди. 1990 -йил ўрталарига келиб катта тармоқларда ҳам HTML да ёзилган юзлаб статик саҳифалар ишлатилар эди. Ҳозир эса жараён ўзгариб бормоқда. Веб саҳифаларини яратувчилар маълумотлар базаси билан ишловчи Веб саҳифаларни яратиш имконига эга бўлиб, фойдаланувчиларни қайта ишлаш имконига эга бўлган веб саҳифаларни яратмоқдалар.

Маълумотларни сақлаш ва маълумотларга мурожат қилиш учун маълумотлар базасидан фойдаланиш янада актуаллашиб, мобил телефонлар, рақамли телевидения ва ҳоказолар. Турли хил қурилмаларда маълумотларни узатишда сифатни ўсишига эришишмоқда.

Бу фикрлар асосида айтиш мумкинки, келгусида PHP тили янада такомиллашиб ўзининг ўта юқори даражадаги дастурлаш тили эканлигини намоён қилади.

PHP турли хил системаларда ишлай олади. У система Windows, UNIX нинг кўплаб версиялари, шунингдек Linux ва хатто Macintosh бўлиши мумкин. PHP кўплаб тармоқ серверларида, хусусан Апече, Microsoft Интернет Информацион Сервер, Веб Сите Про, Ипланет Веб Сервер ва Microsoft Персонал Веб Сервер – ларда ишлаши мумкин. Агар ўзимиз тузган дастурларимизни Windows тизимида текширишни хоҳласак охирги санаб

ўтилган сервердан фойдаланишимиз мумкин, ҳатто Апаче сервери Windows системаси бошқарувида ишласа ҳам.

PHP интерпретатори ёрдамида дастурни алоҳида мустақил кўринишда компиляция қилиш мумкин. У ҳолда дастурни мустақил ишга тушириш мумкин. PHP тилини яратишда маълумотлар базаси билан боғланиш талабларини алоҳида эътиборга олинган. Кўплаб маълумотлар базаларини PHP да ўқиш мумкин. Қисқагина PHP нинг тарихига назар солайлик.

PHP/FI

PHP бошқа продукт, PHP/FI ривожлантирилиши натижасида яратилди. PHP/FI 1995 йилда Расмус Лердорф томонидан ўзининг онлайн-резюмесига мурожаатни кузатиш учун Перл-сриптлар содда тўплами сифатида яратилди.

PHP 3

PHP 3.0 бугунги PHP га ўхшаган биринчи версия эди. Уни Анди Гутманс ва Зеев Сураски 1997 йилда тўла қайтадан ёзилган тил сифатида яратдилар, чунки улар PHP/FI 2.0 тилини ўзларининг ECOMMERCE-иловаларини яратиш учун етарли имкониятга эга эмас деб топдилар. Тилга PHP: Ҳипертехт Препроцессор деб ном берилди.

1998- йил охирига келиб PHP ўнг минглаб фойдаланувчилар ва юз минглаб Веб-сайтлар учун асос бўлиб қолди. Энг машхур бўлган пайтда PHP 3.0 тахминан Интернет Веб-серверларининг 10% га ўрнатилган эди .

PHP 3.0 расмий равишда 1998 йил июнида 9 ойлик ошқора тестлашдан сўнг чиқарилган эди.

PHP 4

1998 йил қишида PHP 3.0 расмий эълон қилингандан сўнг, Анди Гутманс ва Зеев Сураски катта амалий дастурлар билан ишлашда унумдорлигини ошириш ва PHP кодли базаси модуллигини ошириш мақсадида PHP ядросини қайта ишлашга киришдилар.

Янги машина, Зенд Энгинеъ (яратувчилар номлари асосида - Зеев ва Анди), бу масалаларни муваффақиятли ҳал қилди ва 1999 йил ўртасида пайдо бўлди. Бу машинага асосланган ва кўпчилик янги имкониятларга эга

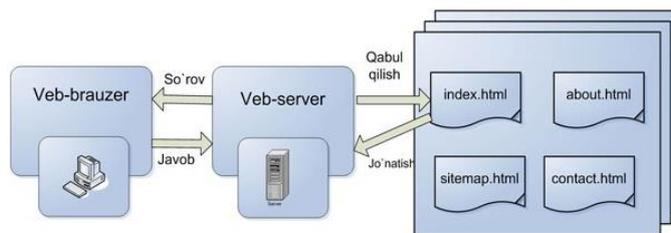
бўлган PHP 4.0, расмий равишда 2000 йил майида, PHP 3.0 дан икки йил кейин чиқарилди.

Анча ошган унумдорликдан ташқари бу версияда PHP 4.0 қуйидаги имкониятларни киритди: катта сондаги Веб-серверлар, ХТТП-сессияларни қўллаш, чиқаришни буферлаш, фойдаланувчи киритиши билан хавфсиз ишлаш усуллари ва тилнинг турли янги конструкциялари.

Оддий сайт қандай принцип асосида ишлашини кўриб чиқамиз. Фойдаланувчи бирор-бир, масалан, page.html саҳифасига мурожаат қилди дейлик. Веб-сервер ўзидаги Веб-саҳифалар каталогини кўриб чиқади ва агар page.html бўлса, фойдаланувчига уни кўрсатади, акс ҳолда эса – 404-чи хабарни (“Файл топилмади”) етказади.

Динамик сайт эса бироз бошқача ишлайди. Фойдаланувчи бирор саҳифага мурожаат қилади, бироқ бу мурожаат дискдаги аниқ бир файлга эмас, балки сайт движокига (агар движок PHP тилида ёзилган бўлса, одатда бу файл INDEX.PHP бўлади) қаратилган бўлади. Движок фойдаланувчига керакли маълумотни бирор манбаадан (масалан, маълумотлар базаси ёки дискдаги файлдан) олади, уни HTML-саҳифага айлантиради ва Веб-серверга узатади, у эса ўз навбатида, фойдаланувчи браузерига жўнатади.

Унда яна бир савол туғилади: агар битта файлнинггина сўраб, уни браузерга узатиш мумкин бўлса, бунча мураккаблаштиришнинг ўзи нимага керак? Шунинг учунки, бу сайтни бошқариш қулай бўлсин. Айтайлик, сиз 100 саҳифалик (бу унчалик кўп эмас) оддий сайт яратдингиз. Эртами-кеч сиз бу сайт дизайнини, кўринишини ўзгартирмоқчи бўласиз. У ҳолда эса сиз шу 100 саҳифани қўлда ўзгартириб чиқишингизга тўғри келади. Устига-устак, сиз аввалига бу 100 саҳифани компьютерингиздаги локал серверга юклаб олишингиз, ундан сўнг таҳрирлаб, керакли ўзгартиришларни киритишингиз ва охирида яна серверга юклашингиз керак бўлади.

1.1.1- расм.(серверга юкланиш)

PHP тили асослари

PHP дастурлари

PHP дастурлари икки усулда бажарилиши мумкин: Веб-сервер томонидан сценарий иловаси ва консол дастури сифатида.

Бизнинг мақсадимиз Веб иловаларни дастурлаш бўлгани учун асосан биринчи усулни кўрамиз.

PHP одатда Интернет билан боғлиқ дастурлар яратиш учун ишлатилади. Лекин PHP дан команда сатрлар интерпретатори, асосан UNIX тизимларда фойдаланиш мумкин. Охиргиси CORBA ва COM интерфейслар ҳамда PHP-GTK кенгайтмаси ёрдамида мумкин. Бу ҳолда қуйидаги масалаларни ечиш мумкин:

- Интерактив команда қаторлари ёрдамида иловалар яратиш;
- Кросс-платформали GUI иловаларни PHP-GTK библиотекаси ёрдамида яратиш;

Windows ва Linux учун баъзи масалаларни автоматизация қилиш

Серверга браузернинг мурожаат қилиши ёрдамида PHP-сценарийлари бажарилишини кўриб чиқамиз. Аввал браузер. PHP кенгайтмали саҳифани сўрайди, сўнгра Веб-сервер дастурни PHP машинадан ўтказди ва натижани html-код шаклида қайтаради. Агар стандарт HTML саҳифани олиб, кенгайтмасини .PHP га ўзгартирилса ва PHP машинадан ўтказилса, фойдаланувчига ўзгартирмасдан қайтаради. Бу файлга PHP командани кўшиш учун, PHP командаларни махсус теглар ичига олиш керак. Бу тегларнинг 4 хил шакли мавжуд бўлиб, ихтиёрийсидан фойдаланиш мумкин:

1. **XML** кайта ишлаш инструкцияси:
2. `<?php`

3. ...?>
4. **SGML** қайта ишлаш инструкцияси:
5. <?
6. ...?>
7. **HTML** сценарийлари қайта ишлаш инструкцияси:
8. <**script** language = "**php**">
9. ...
10. </**script**>
11. **ASP** услубидаги инструкция:
12. <%
13. ...
14. %>

Биз HTML ёки SGML услубига риоя қиламиз.

Хусусан бирор блок ичида PHP дан чиқиш мумкин, фақат кейинчалик яна унинг ичига кириб кодни тугатиш шарти билан, қуйидаги конструкция мумкин:

```

<?
  if(5<3){
    echo("<p>Hello, world!<p>");
  ?>
<p>Hello!</p>
// бу қатор PHP коди сифатида қаралмайди
// ва код блоки бажарилаётган бўлса чиқарилади
<?
  echo("<p>Hello, world!<p>");
  }
  ?>

```

PHP да ECHO командаси ВЕБ - саҳифаларда учрайдиган ҳар қандай маълумотни(матн, HTML ажратувчи символи, сон) чиқариш учун қўлланади. Унинг маъноси мисолда кўрсатилган.

Маълумотлар ва уларнинг типлари

Турли типдаги маълумотлар хотирадан турли хил жой эгаллайди ва уларни қайта ишлаш ҳам ҳар хил бўлади. Шунинг учун дастурлаш тилларининг кўпида ўзгарувчини эълон қилиш олдиндан бажарилиши талаб қилинади. PHP4 тили эса, бундай каттик талаблардан йироқ бўлиб бу типларни алоҳида эълон қилишни талаб қилмайди. Берилган қийматга қараб типни ўзи ажратиб олади.

Қуйидаги жадвалда PHP4 тилида фойдаланиладиган асосий типларни келтириб ўтайлик:

Тип	Мисол	Берилиш
Integer	5	Бутун сон
Double	3.234	Ҳақиқий сон
String	“hello”	Симмволлар
Boolean	True	Мантиқий ифода
Object		Объектлар
Array		Массив

PHP4 тилида шундай функция борки, у ўзгарувчи типини аниқлаб бера олади. Агар `gettype()` функцияси ичига ўзгарувчи номини берилса, у натижа сифатида типни беради. Қуйидаги мисолда

`gettype()` асосида турли хил қийматларни олувчи битта ўзгарувчи типини аниқлаш дастурини кўриб ўтайлик:

```
<html>
<head>
  <title> Ўзгарувчи типини аниқлаш </title>
</head>
<body>
<?php
$testingq5;
    print gettype($testing); // 1 integer;
```

```

    print <BR>;
    $testing='five';
print gettype($testing); // string;
    print <br>;
    $testingq5.12;
print gettype($testing); // double;
    print <br>;
    $testingqtrue;
print gettype($testing); // boolean;
    print <br>;
?>
</body>
</html

```

Бу дастур куйидаги натижаларни чоп қилиб беради:
:

```

Integer;
String;
Double
Boolean.

```

Ўзгарувчи типини ўзгартириш:

Ўзгарувчини типини ўзгартириш учун PHP4 да Set Type, функциясидан фойдаланилади. Бунинг учун функцияда ўзгарувчининг типини ва унинг янги типини кўрсатилиши лозим. SET TYPE функциясидан дастурдан фойдаланишни куйидаги мисол ёрдамида кўрайлик :

```

<html>
<head>
<title> Ўзгарувчи типини ўзгартириш </title>
</head>
<body>
<?php

```

```

$ss=3.14 ;
print gettype ($ss) ; // double
print “ - - $ss <br>” ; // 3.14
SetType ($ss, string);
print gettype ($ss) ; // srring
print “ - - $ss <br> “ ; // 3.14
SetType ($ss, Integer);
print gettype ($ss) ; // integer
print “ - - $ss <br> “ ; // 3
SETTYPE($SS, double);
print gettype ($ss) ; // double
print “--$ss <br>”; // 3.6
?>
</body>
</html>

```

Операторлар ва ифодалар:

Оператор - бу, бир ёки бир неча қийматлардан янги қийматларни ҳосил қилишда ишлатиладиган символ ёки символлар тўплами.

Операнда - бу, оператор ёрдамида қўшилувчи қиймат ёки ўзгарувчи.

Масалан: иккита операнда ва битта оператор ёрдамида янги сон ҳосил қилишни кўрайлик:

Бу ерда 4 ва 5 лар операнда «Q» оператор ҳисобланади.

Ифода бу, операторлар ёрдамида бажарилувчи ихтиёрий сон, ўзгарувчи ва функцияларнинг комбинацияси ҳисобланади. PHP 4 тилида ўзлаштириш операторларини «=» белигиси билан белгиланади. Масалан, print(\$name=”боб”);

PHP4 да ишлатилувчи асосий арифметик операторни қуйидаги жадвал кўринишида келтириб ўтайлик:

Оператор	Номланиши	Мисол	Натижа
Q	қўшиш	10Q3	13
-	айириш	10-3	7
/	бўлиш	10/3	3,33333
*	кўпайтириш	10*3	30
%	модул бўйича бўлиш	10%3	1

Ўзлаштиришнинг қўшимча операторлари:

Аслида ўзлаштириш оператори битта, лекин бир нечта арифметик ва ўзлаштириш операторлари комбинациясидан ташкил топган операторлар ҳам мавжуд. Бу операторларни қуйидаги жадвалда келтириб ўтайлик:

Оператор	Мисол	Эквиваленти
+ =	$x+=5$	$x=x +5$
- =	$x-=5$	$x=x -5$
/ =	$x/=5$	$x=x /5$
* =	$x*=5$	$x=x *5$
% =	$x%=5$	$x=x \%5$
. =	$x.='test'$	$x= $x.'test'$

Солиштириш операторлари.

Солиштириш операторлари иккита операндани солиштириш учун ишлатилади. Улар иккита операндани солиштириш натижаси тўғри бўлса “true” акс ҳолда “false” натижасини беради. Қуйида солиштириш операторлари келтирилган жадвални келтириб ўтайлик:

Оператор	Номланиши	Бажарилиш шарти	Мисол	Натижа хқЗда
=	Тенглик	Чап ва ўнг операндлар тенг	$\$x = 5$	False
≠	Тенг эмас	Чап ўнга тенг эмас Тенг ва бир хил	$\$x \neq 5$	True
==	Бир хил		$\$x == 5$	False

Ўзгармаслар:

Ўзгарувчилардан фойдаланиш маълумотларни сақлаш ва қайта ишлашнинг энг ажойиб усулларида бири ҳисобланади. Биз бу ўзгарувчилар қийматини, ҳаттоки типини хоҳлаган вақтимизда ўзгартира олишимиз мумкин. Бунинг учун ўзгармаслардан фойдаланишимиз зарур.

PHP4 да ўзгармаслар билан ишловчи `define()` функцияси мана шу мақсадда ишлатилади. Ўзгармасни ташкил этиш учун `define ()` функциясида ўзгармас номи ва унинг қиймати берилса

Define (“номи”,42)

Қуйидаги ўзгармасдан фойдаланиш дастурда қандай ишлатилишига мисол сифатида келтириб ўтаемиз:

```

<html>
<head>
<title> Ўзгармасларни ташкил этиш </title>
</head>
<body>
<?php
define("USER",Gerald);
print "Welcome".USER;
?>
</body>
</html>

```

PHP да яна бир имконият борки, у фойдаланувчига автоматик равишда бир нечта ўзгармас ташкил этиб беради. Масалан, `_FILE_` ўзгармаси фақат фойдаланилаётган актив файл номини ўзида сақлайди. `_LINE_` ишлатилаётган файлдаги актив қаторни аниқлаб беради ва х.к.

Файллар билан ишлаш

Файлларни очиш:

Файл бирор маълумот сақлаш физик қурилмасидаги байтлар кетма кетлигидир. Ҳар бир файл жойлашувини кўрсатувчи абсолют йўлга эга. Йўл ажратувчиси сифатида windows да тўғри `setch (/)` ёки тескари `serch (\)` ишлатилиши мумкин. Бошқа операцион тизимларда фақат тўғри слеш ишлатилади.

Файлларни сервер **faul** тизимида очиш фопен функцияси ёрдамида амалга оширилади: Файл муваффақиятли очилганда, **fopen** функцияси файл дескрипторини қайтаради, акс ҳолда

false қайтаради. **Faул Descriptor** очилган файлга кўрсаткич бўлиб, операцион тизим томонидан шу файл билан амалларни қўллаш учун ишлатилади.

Қуйида келтирилган код, C:/WWW/HTML/file.txt файлини ўқиш учун очади:

```
<?
$file = fopen("c:/www/html/file.txt","r");
if(!file)
{
    echo("Файл очиш хатолиги ");
}
```

1.2. HTML ва CSS ҳақида маълумот.

Гиперматнлар тили (HTML) веб-браузерлар экранига маълумотларни стандарт кодлар орқали чоп этиш имкониятини беради. HTML дан фойдаланиб ўзида тахрирланган матн, тасвир, мултимедия элементларини акс эттирган веб-саҳифаларни яратиш мумкин.

HTML ни дастурлаш тилларидан фарқлаш лозим. HTML ни веб-браузерларга матн ёки тасвирларни қай ҳолатда чоп этиш кўрсатмалар тўплами дейиш ҳам мумкин. Масалан HTML хужжат ўзида қуйидаги матнни акс эттирган бўлсин:

```
<h1><b> Менинг саҳифамга хуш келибсиз </b></h1>
```

Бу матндаги <h1> ва </h1> теглари асосий матнни ўртага олиб турибди. Веб-браузер тушунадикки, бу теглар ўртасидаги матн 1-даражали катталиқдаги сарлавҳа ҳолатида экранга чоп этилиш керак. ва теглари эса, улар ўртасидаги матн қалинлаштирилган ҳолда ёзилиши кераклигини билдиради.

Бутунжаҳон ўргимчак тўрининг асосий ва HTML нинг таркибий қисмини гиперматнлар ва гипермуружаатлар ташкил этади. Махсус командалар ёрдамида матннинг маълум қисми шундай ажратиладики, натижада ўша матн устига сичқон тугмаси босилса бошқа матн ёки саҳифа очилади. Бундан ташқари мултимедия воситаларининг ишлаб кетиши ёки бўлмаса, маълумотни дискда сақлаш таклифи ҳам берилиши мумкин.

Гиперматн ёки гипермуружаат бирор бир тасвирга ҳам қўйилиши мумкинки унинг устига босилганда ҳам юқорида айтилган ҳолатлар рўй бериши мумкин.

Ҳар бир веб-саҳифа ўзида бир нечта гиперматн ёки гипермуружаатларни мужассам этиши мумкин.

Интернет хизматларининг кўпчилигига доступ (рухсат, йўл) адресация схемаси (URL) ёрдамида қизиктирилган ихтиёрий хужжатни

топиш имкониятини беради. Ҳар бир тур бошқасидан фарқ қилувчи ўзининг формат адресига эга.

Windows мухитидаги матн муҳаррирлари: Notepad++, Textpad,. Кўрсатилган ҳамма матн муҳаррирлари ёрдамида HTML кодларни ёзишда қўллаш мумкин.

Кўпгина матн муҳаррирларида HTML кодларни ҳатто программалаштириш тилларида кодларни ёзиш жуда қулай. Баъзилари автоматик равишда операторлар, функцияларни таниш ва уларни хар-хил рангларда тасвирлаш имкониятига эга. Баъзи матн муҳаррирларида HTML ҳужжатни веб браузерда синаб кўриш тугмаси мавжуд.

Notepadни очамиз. HTML файлни яратишни бошлаймиз.

Сарлавха ёзиш учун:

```
<head>
```

```
</head>
```

теглари ёзилади.

Браузер бу теглар ўртасидаги матнни сарлавха деб тушунади ва Браузернинг энг тепа қисмига шу матнни ёзади. Энди саҳифанинг танасини ҳосил қиламиз:

```
<body>
```

```
</body>
```

Бу теглар ўртасига ҳамма матн ва тасвирларни жойлаштириш керак. HTML шаблон бўлиши учун HTML саҳифанинг сарлавха ва танасини ўз ичига олган куйидаги зарур теглар етишмаяпти:

```
<html>
```

```
</html>
```

Демак HTML шаблон куйидаги кўринишга эга бўлди:

```
<html>
```

```
<head>
```

```
</head>
```

```
<body>
```

```
</body>
```

`</html>`

`<head>` ва `</head>` теглари ўртасига қуйидаги тегларни жойлаштириш мумкин:

`<title>`, `</title>` – ҳужжат номи. Масалан:

`<title> Фаргонакувуртаъминот веб саҳифаси </title>`

`<meta />` – маълумотлар ҳақидаги маълумот. Яъни бу ерда асосий терминлар ёзилади. Қидирув системалари ишлаганда айнан шу терминлар бўйича қидириш ишини олиб боради, сайтларни топади. Масалан:

`<body>` ва `</body>` теглари ўртасига саҳифанинг танаси жойлаштирилади. Бу соҳада Браузер ойнасида фойдаланувчи кўриши керак бўлган матн, гипермуружаат, тасвирлар, жадваллар, ... ни жойлаштириштирилади.

`<p>` `</p>` теглари улар орасидаги матнни алоҳида абзатс кўринишида ёзилишини таъминлайди. Масалан:

`<p> Бу янги маълумот </p>`

`<p>` `</p>` – бўш абзац жойини ташлайди.

Матн муҳаррирлари ёрдамида HTML кодни ёзганда бўш жой ва абзатсларни аҳамиятга эга эмас. Яъни

`<p> Бу янги абзац </p>`

билан

`<p> Бу`

`янги`

`абзац </p>`

ёзувлари браузер ойнасида бир хил кўринишга эга бўлади.

Агар ёзувни янги абзатсдан эмас, янги қатордан бошлаш керак бўлса, `
` тегидан фойдаланиш мумкин. Масалан

Веб саҳифани яратишда ҳамма файлларни тўғри сақлаш керак. Кейин сайт яратувчиси ўзи ҳоҳлаган натижага эришганлигини текшириб кўриши керак.

CSS ҳақида маълумот.

HTML тилидек стиллар жадвали ҳам бир нечта спетсификацияларга эга. Биз CSS (Cascading Style Sheets) стандартдан фойдаланамиз. У жуда кўплаб веб-публикацияларда қўлланилиб, ҳозирги кунда ҳамма замонавий график браузерлар у билан ишлай оладилар.

`` элементи **face**, **size**, **color** каби атрибутларга эга. У атрибутлар ўз ичига олган матнга тегишли булади.

```
<font face= "Arial" size= "2" color="blue"> Хуш келибсиз ...</font>
```

face атрибутида шрифтлар рўйхати келтирилади. Агар фойдаланувчида биринчи шрифт бўлмаса, иккинчисидан у бўлмаса, учинчисидан фойдаланилади.

size атрибути 1 дан 7 гача қиймат қабул қилади. Бундан ташқари, охирига ўлчамдан катта ёки кичик ўлчамда фойдалаш имконияти ҳам мавжуддир. Бунинг учун `size="-2"` каби ёзилиб, унинг натижаси энг охириги ўлчамдан икки ўлчам кичик ўлчамда ёзилади.

color атрибути шрифт рангини билдиради. У ранг номи (ред, грее, еллоу, блуе, ...) ёки 16 лик ўлчамда ҳам фойдаланиши мумкин.

`<center>` контейнеридан фойдаланиб саҳифанинг ўртасига матн, тасвир, гипермуружаат, ... лар каби ихтиёрий элементни жойлаштириш мумкин, ҳатто мултимедиаларни ҳам.

Стиллари икки усулда яратиш мумкин.

1. Стиллари ҳақидаги маълумотларни `<head>`, ... `</head>` секцияси ичига жойлаштириш мумкин.

2. Саҳифани алоҳида стиллар аниқланадиган файл билан боғлаб қўйиш мумкин.

Style атрибути.

```
<a href= "index.html" style=text-decoration: none"> Бош саҳифа </a>
```

ёки

```
<table>
```

```
<tr> <td style= "width:200">100</td>
```

```
<td style= "width:300">100</td>
</tr>
</table>
```

каби ишлатиш мумкин.

Style элементи.

Агар яратилаётган веб-саҳифа 2-3 саҳифадан иборат бўлса, style атрибути кўплаб қўлланилишига тўғри келади. Бутун саҳифага бир хил стил қўлламоқчи бўлсак, style элементини қўллаш қулайроқдир:

```
<head>
<style type= "text/css">
p {font-style: italic}
</style>
</head>
```

style элементини қўллаш умумий ҳолда қуйидагичадир:

```
<head>
<style type="text/css">
Элемент номи {хусусияти: қиймати}
</style>
</head>
```

Натижада ҳамма элементлар веб-саҳифада бир хил стилга эга бўлади ва бир хил ифодаланади.

Бундан ташқари бир нечта элемент хоссаларини ҳам бирданига бериш мумкин:

```
<head>
<style type= "text/css">
p {font-style: italic}
h1 {color: blue}
ul {list-type: disc}
</style>
```

```
</head>
```

Бир элементнинг бир неча хоссаларини ҳам бирданига бериш мумкин:

```
<head>
```

```
<style type="text/css">
```

```
p {font-style: italic;  
      background: yellow;  
      padding-left: 12 px;  
}
```

```
</style>
```

```
</head>
```

тушуниш осонроқ бўлиши учун ҳамма хусусиятларни алоҳида каторларга ёзиш тавсия этилади.

Агар бир неча элементга бир хил стил бериш керак бўлса қуйидагича ёзиш мумкин:

```
<head>
```

```
<style type="text/css">
```

```
p, h1, h2, ul, ol {font-family: Times New Roman}  
</style>
```

```
</head>
```

Бундан ташқари бутун саҳифада ҳам ҳар хил стиллардан фойдаланиш мумкин:

```
<head>
```

```
<style type="text/css">
```

```
body { font-family: Times New Roman; font-size: 12 pt}  
ul { font-size: 10 pt}  
</style>
```

```
</head>
```

Махсус синфларни яратиш. Стиллар жадвали ёрдамида алоҳида элементларнинг хусусиятларини эмас, балки, махсус синфларни яратиш ҳам мумкин. Қуйидаги мисол билан танишинг:

```

<head>
<style>
H1.qizil {color: red}
</style>
</head>
<body>
<h1> Оддий сарлавҳа </h1>
<h1 class= "qizil"> Оддий бўлмаган, қизил сарлавҳа</h1>
</body>

```

Бу мисолда **h1.qizil** селектори одатий **h1** элементи ўрнига ишлатилди. Бу ерда кўрсатилган стиллар фақатгина **class** атрибути қўлланилган жойда ишлайди. Бунинг афзаллиги шундаки, бир элементнинг ўзини бир неча хил стилларда ифодалаш имконияти пайдо бўлади.

1.3.PHP технологияларида маълумотлар базасини яратиш.

MySQL ҳақида тушунча.

Маълумотлар Базаси ва WWW

Маълумотлар базаси ўта тез ривожланган ҳамда MySQL ва SQL ўзини кўрсатган соҳа, Интернет учун дастурлар яратишдир. Интернет учун мураккаб ва ишончли дастурларга эҳтиёж ошган сари маълумотлар базасига эҳтиёж ҳам ошиб бормоқда. Сервер маълумотлар базаси Интернетда кўп функцияларни қўллаши мумкин. Ҳар қандай веб- саҳифа маълумотлар базаси томонидан бошқарилиши мумкин.

Бундан ташқари Интернет каталогни мавжуд буюртмаларни қайта ишлаш электрон тизимлари билан интегратсия қилиш имконияти туғилади. Шундай қилиб бундай веб-сайтни бошқариш учун маълумотлар базасидан фойдаланиш сотувчига ҳам олувчига ҳам қулайликлар туғдиради.

MySQL тарихи

Унинг ихтирочисидан Майкл Видениус (яна Монти сифатида маълум) швед компанияси TsX ходими маълумотлар базаси билан 1979 йилдан бери ишлайди. Яқин пайтгача Видениус TsX да фақат дастурчи эди.

1994 йилда TsX WWW учун Амалий дастурлар ярата бошлади ва бу лойиҳани қўллашда UNIREG дан фойдаланди. Бахтга қарши, UNIREG катта харажатлар талаб қилгани учун, ундан веб-саҳифаларни динамик генерация қилиш учун муваффақиятли фойдаланиб бўлмади.

1995 йил май ойига келиб TsX компания ички талабларини каноатлантирувчи маълумотлар базаси - MySQL 1.0 га эга эди. Фирма бизнес-партнери Детрон ХБ дан Давид Аксмарк (David Axmark) TsX га ўз серверини Интернетда кўрсатишни таклиф қилди. Серверни Интернетда кўрсатишдан мақсад - биринчи бўлиб Аладдин Петер Дейч (Aladdin Peter Deutsch) қўллаган бизнес моделдан фойдаланишдир. Натижада MySQLни SQL га нисбатан «текинроқ» қилувчи ўта мослашувчан авторлик ҳуқуқлари олинди.

MySQL маълумотлар базасида ишлатиладиган маълумотлар типлари.

Бутун сонлар

Маълумотлар типини кўрсатиш умумий формаси:

prefix int [unsigned]

Шарт бўлмаган байроқ УНСИГНЕД иорасиз сонлар (ў га тенг ёки катта)

сонлар сақлаш учун майдон яратишни билдиради.

TINYINT	Диапазони -128 дан 127 гача сонларни сақлаши мумкин
SMALLINT	Диапазони -32 768 дан 32 767 гача сонларни сақлаши мумкин
MEDIUMINT	Диапазони -8 388 608 дан 8 388 607 гача сонларни сақлаши мумкин
INT	Диапазони -2 147 483 648 дан 2 147 483 647 гача сонларни сақлаши мумкин
BIGINT	Диапазони -9 223 372 036 854 775 808 дан 9 223 372 036 854 775 807 гача сонларни сақлаши

мумкин

Каср сонлар

MySQL да бутун сонлар бир неча турга ажратилганидек, каср сонлар ҳам бир неча турга ажратилади.

Умумий холда улар қуйидагича ёзилади:

TipNomi[(length, decimals)] [UNSIGNED]

Бу ерда – каср узатилишда жойлашадиган белги жойлари сони (майдон, кенглиги).

decimals – ўнли нуқтадан сўнг ҳисобга олинувчи рақамлар сони.

UNSIGNED	ишорасиз сонларни беради.
FLOAT	Аниқлиги унча катта бўлмаган сузувчи нуқтали сон.
DOUBLE	Иккилик аниқликка эга бўлган сузувчи нуқтали сон.
REAL	DOUBLE учун синоним.
DECIMAL	Сатрлар шаклида сақланувчи каср сон.
NUMERIC	DECIMAL учун синоним.

Бу типдаги майдонга бирор қиймат киритилганда ундан охирини кўрсатувчи символлар автоматик равишда қирқиб олинади. Агар BINARY байроғи кўрсатилган бўлса, SELECT сўровда сатр регистрни ҳисобга олган холда солиштирилади.

VARCHAR	255 дан ортиқ бўлмаган символларни сақлаши мумкин.
TINYTEXT	255 дан ортиқ бўлмаган символларни сақлаши мумкин.
TEXT	65 535 дан ортиқ бўлмаган символларни сақлаши мумкин.
MEDIUMTEXT	16 777 215 дан ортиқ бўлмаган символларни сақлаши мумкин.

LONGTEXT 4 294 967 295 дан ортиқ бўлмаган символларни сақлаши мумкин.

Сана ва вақт

MySQL сана ва вақтни ҳар хил форматларда сақлаш учун мўлжалланган майдонлар бир неча типларини қўллайди.

DATE ГГГГ-ММ-ДД форматдаги сана

TIME СҲСҲ:ММ:СС форматдаги вақт

DATETIME ГГГГ-ММ-ДД СҲСҲ:ММ:СС форматдаги сана ва вақт тиместамп форматдаги сана ва вақт. Лекин майдон қийматини олишда у тиместамп форматида эмас,

TIMESTAMP

Маълумотлар базасини яратиш MySQL (CREATE DATABASE).

Маълумотлар базаси CREATE DATABASE командаси ёрдамида яратилади.

Команда синтаксиси :

CREATE DATABASE DROP DATABASE

? *database_name* – Маълумотлар базасига бериладиган ном.

MySQL маълумотлар базасини ўчириш (DROP DATABASE)

Маълумотлар базасини ўчириш учун *DROP DATABASE* командасидан фойдаланилади.

Синтаксис:

DROP DATABASE database_name

Бу ерда

database_name – ўчириш керак бўлган маълумотлар базаси номи.

USE.

Жадваллар билан ишлаш учун MySQL га қайси база билан ишлаш ҳақида маълумот бериш керак. Бу USE командаси ёрдамида амалга оширилади:

USE db_name;

MySQL маълумотлар базасида жадвал яратиш (CREATE TABLE)

Жадвал яратиш *CREATE TABLE* командаси орқали амалга оширилади.

CREATE TABLE table_name(column_name1 type, column_name2 type,...)

table_name – Янги жадвал номи;

column_name – яратилаётган жадвал устунлари (майдонлари), номлари.

type – устун тип.

SHOW Командалар

Маълумотлар базаси муваффақиятли яратиганини текшириш учун, компьютерингизда қандай маълумотлар базаси мавжудлигини кўрсатувчи *SHOW DATABASES* командасини бажариш мумкин:

mysql> SHOW DATABASES;

Ҳамма жадваллар муваффақиятли яратилганига ишонч хосил қилиш учун, *SHOW TABLES* командасини бажарамиз.

DESCRIBE

DESCRIBE Командаси яратилган жадваллар структурасини кўрсатади ва қуйидаги синтаксисга эга:

DESCRIBE table_name

Бу эрда *table_name* – структураси сўралаётган жадвал.

DESCRIBE Команда *СҚЛ* стандартига кирмайди ва *MySQL* ички командасидир.

MySQL маълумотлар базасидан жадвални ўчириш (DROP TABLE)

Жадвални **Ўчириш** учун *DROP TABLE* командасидан фойдаланилади

DROP TABLE table_name

table_name – ўчирилаётган жадвал номи.

Жадвал хоссаларини ўзгартириш: Жадвални қайта номлаш

(ALTER TABLE RENAME).

Жадвалга янги ном бериш куйидаги конструксия ёрдамида амалга оширилиши мумкин:

```
ALTER TABLE table_name_old RENAME table_name_new
```

бу ерда

table_name_old - жадвал эски номи;

table_name_new – жадвал Янги номи.

Жадваллар хоссаларини ўзгартириш: Устунлар қўшиш (ALTER TABLE ADD)

Янги устун қўшишни куйидаги конструксия ёрдамида амалга ошириш мумкин:

```
ALTER TABLE table_name ADD field_name parametrs
```

бу ерда

table_name – янги устун қўшиладиган жадвал номи;

field_name – қўшилаётган устун номи;

parametrs – қўилаётган устунни тасвирловчи параметрлар.

Маълумотлар типини кўрсатиш мажбурий параметрдир.

Жадвал хоссаларини ўзгартириш: Устун хоссаларини ўзгартириш (ALTER TABLE CHANGE)

Бир ёки бир неча устунлар хоссаларини куйидаги конструксия ёрдамида ўзгартириш мумкин:

```
ALTER TABLE table_name CHANGE field_name_old field_name_new parametrs
```

table_name – ўзгартирилаётган устун жойлашган жадвал номи;

field_name_old – ўзгартирилаётган устун номи;

field_name_new – ўзгартирилаётган устун янги номи (агар устун номи ўзгартирилмаса *field_name_old* га тенг);

parametrs – устун янги параметрлари.

Жадвал хоссаларини ўзгартириш: Устунларни ўчириш (ALTER TABLE DROP)

Устунни куйидаги конструксия ёрдамида ўчириш мумкин:

ALTER TABLE *table_name* **DROP** *field_name*

бу ерда

table_name – устуни ўчирилаётган жадвал номи;

field_name – ўчирилаётган устун номи.

Жадвалга сатрлар қўшиш (INSERT INTO)

Ўзувларни жойлаш учун **INSERT INTO** командасидан фойдаланилади.

INSERT INTO *table_name*(*field_name1*, *field_name2*,...) values('content1', 'content2',...)

Бу команда *table_name* жадвалига *field_nameN* майдонларига *contentN* қиймат ўрнатилган ўзув қўшади.

Жадвалдан сатрларни ўчириш (DELETE FROM)

Ўзувни ўчириш учун **DELETE FROM** командаси ишлатилади

DELETE FROM *table_name* **WHERE** (*шароит*)

ЛОЙИҲА ҚИСМИ

2.1. Веб сайт учун техник топшириқ.

Веб сайт яратишдан аввал дастлаб техник топшириқ тузилади. Техник топшириқни асосан буюртмачи тузади, яъни унда сайт қандай бўлиши, унга қандай қўшимча талаблар қўйилиши ҳақида маълумотлар акс этади.

Ўзбекистон Анъанавий Таеквон-до Фердератсиясининг расмий веб сайти учун техник топшириқ:

Сайт номи(домен): www.uzbekistan-itf.uz

Сайт номланиши: Ўзбекистон Анъанавий Таеквон-до Фердератсиясининг расмий веб сайти

Сайт яратишдан мақсад: Таеквон-дога доир маълумотлар, республикамизнинг вилоят, туманларидаги спорт марказларининг раҳбарлари ва манзиллари ҳақидаги маълумотларни доимий равишда бериб бориш. Бундан ташқари мусобақаларнинг сўнгги натижалари, янгиликлари, халқаро Федерацияларнинг манзиллари, эмаил, сайт номлари, тел номерлари каби маълумотларга эга бўлиш мақсадида кенг имкониятлар билан яратилди.

Сайт тили: ўзбек

Сайт булимлари:

а) Asosiy qism

б) Yangiliklar

с) Ma'lumotlar

д) Media

Биз яратган сайтга қуйидаги талаблар қўйилган:

Сайт асосан 2(икки) катта қисмга булинган ҳолда:

Сайтнинг ташқи қисми: Бу қисми баннер, меню, чап ва о`нг панел, асосий контент ва фюотер қисмларидан иборат бўлиб, фойдаланувчилар ўзлари учун зарур маълумотларни олиш имконияти мавжуд. У қуйидаги тартибда булади:

1) Юқори қисми баннер қисми бўлиб, унда шу Ўзбекистон таеквон-до марказининг логотипи, сайт номи, халқаро таеквон-до марказининг

асосчиси ва ҳозирги кундаги марказ президентининг расми, халқаро логотиплар Пхотошоп дастури ёрдамида тайёрланган расм кўринишида тасвирланади.

2) Меню қисми уз навбатида б(олти) булимдан ташкил топади. Менюда дастлаб Асосий қисм деб номланган бўлим: бу бўлимда дастлаб фойдаланувчи сайтга кирганда дастлабки кўриниб турадиган ҳолат яъни, янгиликларнинг энг сўнгилари жойлашган бўлиб, бошқа бўлимларга кирилгандан сўнг бош қисмга қайтишни истаганда “Asosiy qism” босиш орқали юқоридаги кўринишга қайтади. “Yangiliklar” қисми: бу қисмда эълонлар, мусобақалар ва янгилар каби бўлимлар асосида тартибланган бўлиб шу бўлимлардан бири танланса уша булимда сақланган янгилик асосий қисмда пайдо бўлади. “Ma'lumotlar” қисми: бу қисм республикмиз вилоятларининг номлари ва халқаро каби бўлимлардан иборат бўлиб бу бўлимлардан бирини танлаш орқали керакли маълумотларга эга бўлиш мумкин. “Media” қисми: бу қисмда фото бўлими мавжуд бўлиб уни босиш орқали асосий қисмда фотоларнинг бўлимлари келтирилади ва керакли бўлимни танлаш орқали расмларни кўриш мумкин бўлади. Кириш қисми: бу қисмни босиш орқали администраторлик панелига ўтиб кетишимиз мумкин бўлади. Яъни кириш босилса логин ва парол сўраш ойнаси очилади ва бу ойнага керакли парол ва логинни териш орқали ўтиш мумкин. Менюнинг сўнгги қисмида қидирув жойлашган бўлиб у орқали керакли маълумотларни осонгина топиш имконияти мавжуд бўлади. Сайтнинг content қисми 3(уч) бўлимдан иборат бўлиб, унинг чап томонида чап панел, ўртада асосий қисм ва ўнг томонда эса о`нг панел жойлашган бўлади. Ушбу сайтнинг чап панелида фойдаланувчилар учун янгиликларнинг сарлавҳалари келтирилган. Керакли сарлавҳани танлаш орқали тўлиқ матнни асосий қисмида кўриш мумкин бўлади. Чап панелнинг пастки қисмида календар жойлашган бўлиб, ундан фойдаланиш мумкин. Сайтнинг о`нг панелида эса Ўзбекистон таеквон-до маркази раҳбарининг расми, лавозими ва халқаро сертификат расми жойлашган. Ўнг панелнинг пастки қисмида об-ҳаво маълумотларини

олишимиз мумкин бўлади. Асосий қисмида танланган барча силкаларнинг маълумотлари бегиланган тартиб асосида кўриниш имкониятига эга бўлади.

3) Сайтнинг footer(пастки) қисмида шу шу сайтнинг номи келтирилган.

2.2.Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Марказининг веб сайти учун маълумотлар базасини лойихалаштириш.

Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Марказининг электрон веб сайтини яратишда бу сайтга учун MySQL маълумотлар базасидан фойдаланилган. Бу яратилган веб сайт учун битта база ва 11(ўн бир)та таблицса(жадвал)дан фойдаланилган бўлиб, у бевосита веб саҳифага SQL сўровлари ёрдамида боғланган. Электрон веб сайт яратиш давомида яратилаётган база учун ном ва уни таркибига кирувчи ҳар бир таблицса(жадвал) номланади. Бу яратилган веб сайт учун бизнинг базамиз номи “saytga” ва у веб саҳифага қуйдагича боғланади.

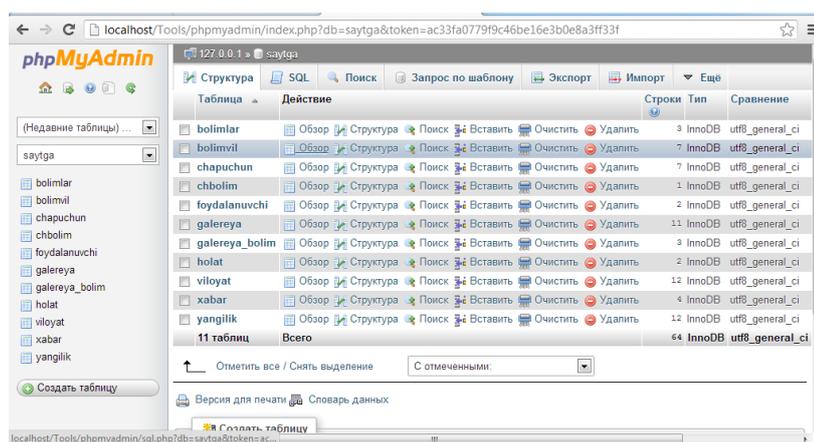
```
<?
```

```
mysql_connect("localhost","root","");
```

```
mysql_select_db("saytga")or die("bazaga ulanmadi".mysql_error());
```

```
?>
```

Бу ерда “mysql_connect” SQL буйруғи ва қавс ичида келаётган “localhost” урнига интернетга урнатиш жараёнида хостинг номи, “root” урнига эса парол қуйилади. “Or die” буйруғи ёрдамида эса базага уланиш жараёнидаги ҳатоликни куриш мумкун бўлади. “Mysql_select_db("saytga")” буйруғи билан эса мавжуд булган ва уланиши керак булган маълумотлар базаси курсатилади. Шу тариқа веб саҳифа маълумотлар базасига уланади.

2.2.1-расм(базанинг умумий кўриниши).

Куриб турганингиздек(2.2.1-расм) бу яратилган малумотлар базаси 11(ун бир)та таблитсадан(жадвалдан) иборат.

Биринчи жадвал “bo’limlar” деб номланади. Бу жадвал 2(икки)та майдондан иборат булиб, улар “id”-тартиб рақами ва “bnomi” яъни бўлим номи. Тартиб рақамини ҳар доим такит майдон қилиб танлаш мақсадга мувофиқ булиб кейинчалик бирон малумотни бошқа жадвалдан олиниши керак булса SQL суров ёрдамида шу “id” даги маълумот чақирилиб олинади.

Иккинчи жадвал “bo’limvil” деб номланади: Бу жадвал 2(икки)та майдондан иборат болиб, улар “id”(int типиди), “bnomi”(varchar типиди) каби майдонлардан ташкил топган

Учинчи жадвал “chap uchun” жадвали болиб, у 4(тўрт) та майдондан ташкил топган. Улар “id”(int типиди), “sarlavha”(varchar типиди), “yangilik”(text типиди), “vaqt”(datetime типиди).

Тўртинчи жадвал “chbo’lim” жарвали. Бу жадвал 2(икки)та майдондан иборат болиб, улар тартиб рақами “id”(int типиди), “chbnoimi”(varchar типиди)каби жадваллардан ташкил топган.

Бешинчи жадвал “foydalanuvchi” жадвали. Бу жадвал 6(олти) та, “id”(int типиди), “login”(varchar типиди), “parol”(varchar типиди), “fam”(varchar типиди), “ism”(varchar типиди), “holat_id”(int типиди).

Олтинчи жадвал “galereya” жадвали. 6(олти) та жадвалдан иборат. “id”(int типиди), “nomi”(varchar типиди), “гб_ид”(int типиди), “ma'lumot”(varchar типиди), “fayl”(varchar типиди), “kir_vaqt”(datetime типиди) бўлиб, расмларни юклаб олишга доир ҳолатлар учун.

Еттинчи жадвал “galereya_bolim” жадвали. У иккита майдондан ташкил топган болиб, “id”(int типиди), “gbnomi”(varchar типиди).

Саккизинчи жадвал “holat” жадвали 2(икки) та “id”(int типиди), “status”(varchar типиди), жадвалидир.

Тўққизинчи жадвал “viloyat” 6(олти) та “id”(int типиди), “sarlavha”(varchar типиди), “yangilik”(text типиди), “muallif_id”(int типиди), “bolimvil_id”(int типиди), “kir-vaqt”(datetime типиди)

Ўнинчи жадвал “xabar” 8(саккиз)та майдондан ташкил топган. “id”(int типиди), “sarlavha”(varchar типиди), “matn”(text типиди), “email”(varchar типиди), “fish”(varchar типиди), “vaqt”(datetime типиди), “javob”(text типиди), “kalit”(varchar типиди).

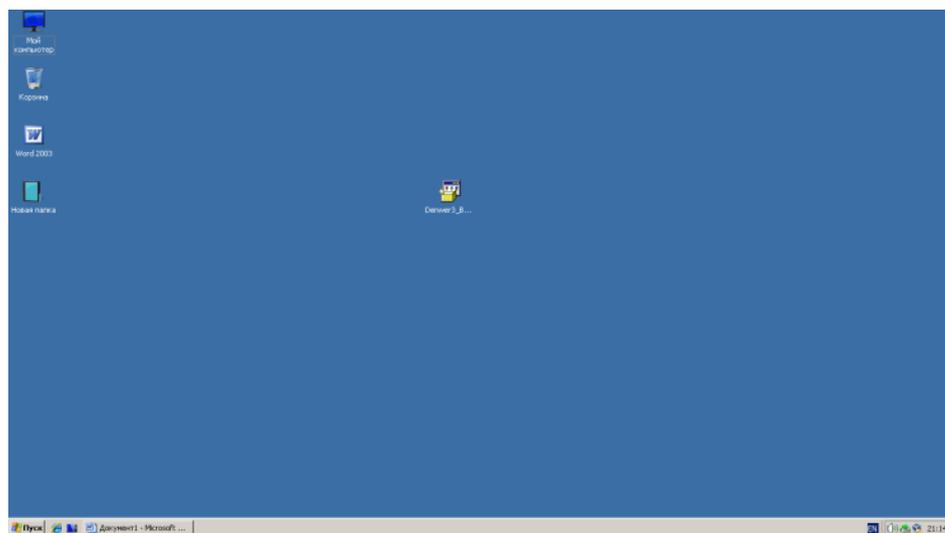
Ўн биринчи жадвал “yangilik” жадвали болиб, у 6(олти) та “id”(int типиди), “sarlavha”(varchar типиди) “yangilik”(varchar типиди), “muallif_id”(int типиди), “bolim_id”(int типиди), “kir_vaqt”(datetime типиди).

2.3. Сайтни яратиш.

Денверни ўрнатиш.

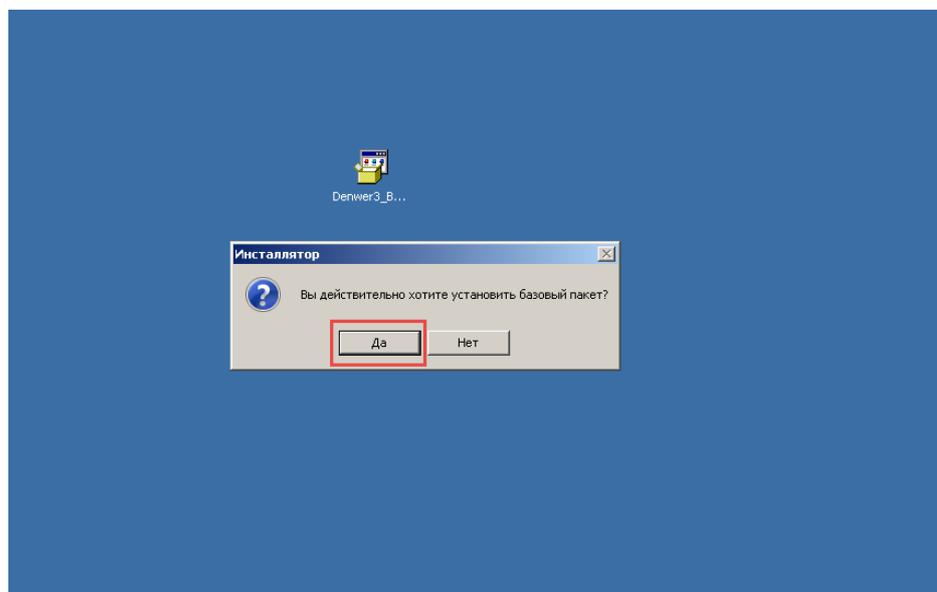
Денвер нима?. Денвер – PHP MySQL, Apache, Sendmail дастурларини бир-бирига мослаштирилган дастурлар тўплами. Бу Денверни асосий стандарт версиясига кирадиган дастурлар. Лекин Денверни қўшимча дастурларини алоҳида ўрнатиш мумкин.

Демак, денверни ўрнатишни бошладик. Бунинг учун дастлаб Денвернинг установчигини топамиз.

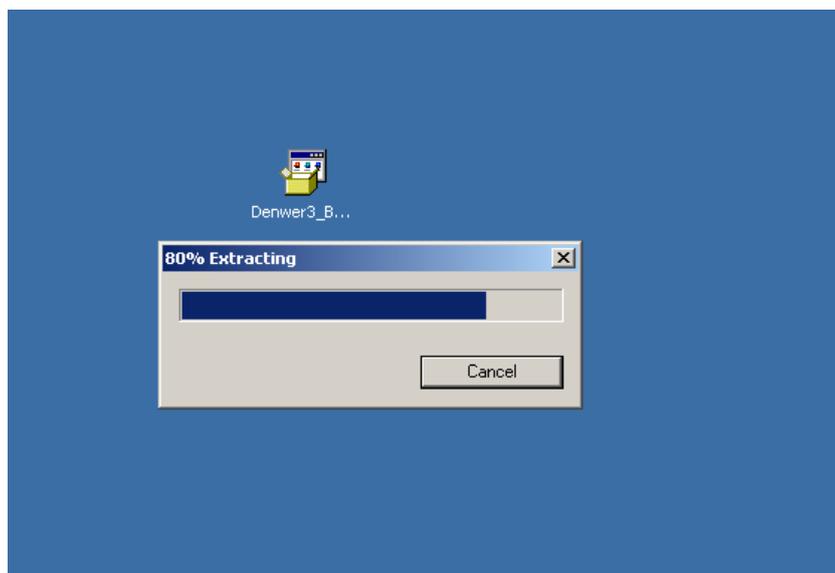
2.3.1-расм(денвер дастури).

Тоғиб олганимиздан сўнг, сичқонча ёрдамида чап рарафини икки марта босган ҳолда уни ўрнатишни бошлаймиз.

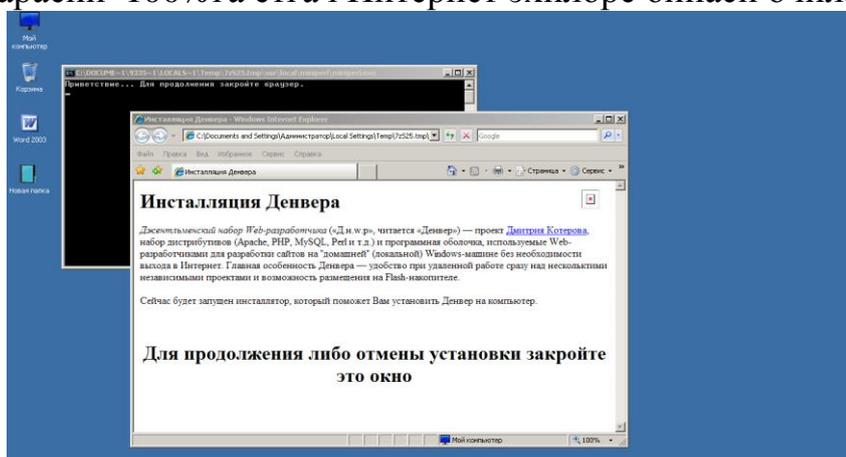
2.3.2-расм (Да тугмасини босиш кераклиги).

2.3.2-расмда агарда бу базавий пакетни ўрнатишни хоҳласангиз “Да” тугмасини босиш керак бўлади. “Да” тугмаси босилганда сўнг 2.3.3-расм ҳолати пайдо бўлади.

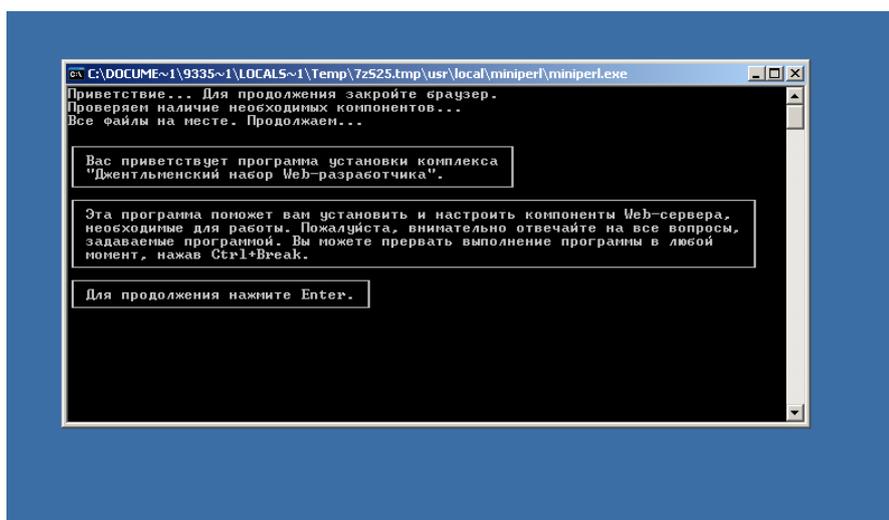
2.3.3-расм(ўрнатиш давом этиши).

Ўрнатиш жараёни 100%га етгач Интернет эхплоре ойнаси очилади.

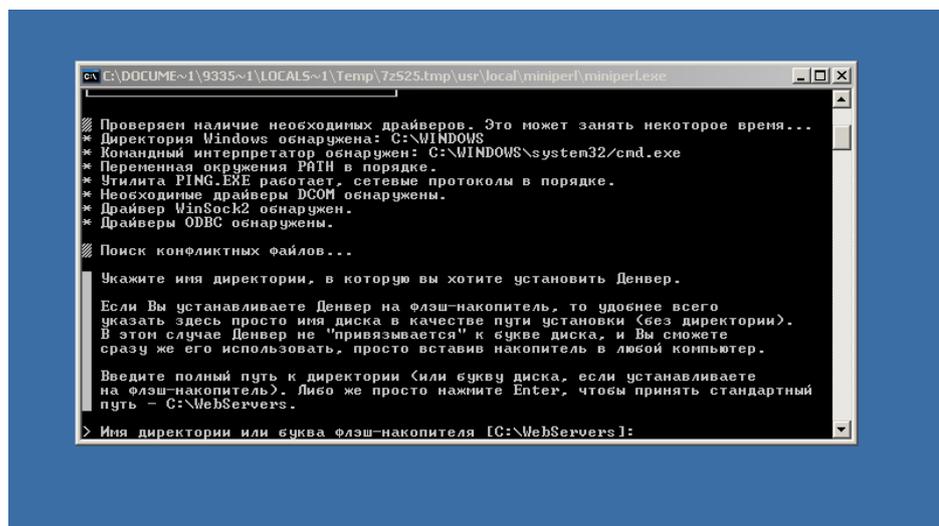
2.3.4-расм(explore ойнасининг очилиши).

Бу ойнадан эхплорени ёпишимиз керак бўлади. Уни ёпганимиздан сўнг денверни ўрнаш жараёни давом этади.

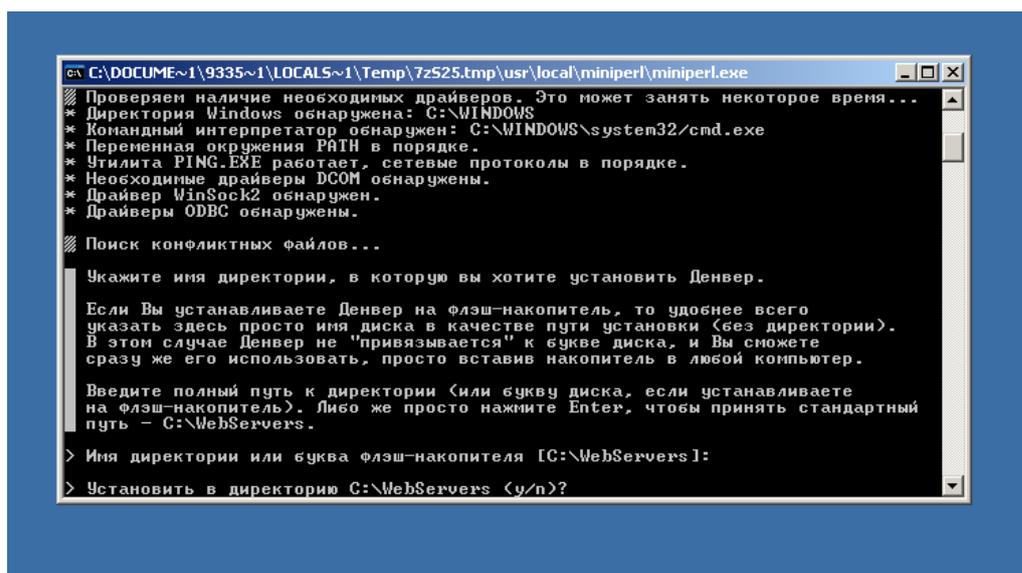
2.3.5-расм(ўрнашнинг давом этиши).

Бу ойнадан “Ентер” тугмасини босиш оркали жараён давом этади.

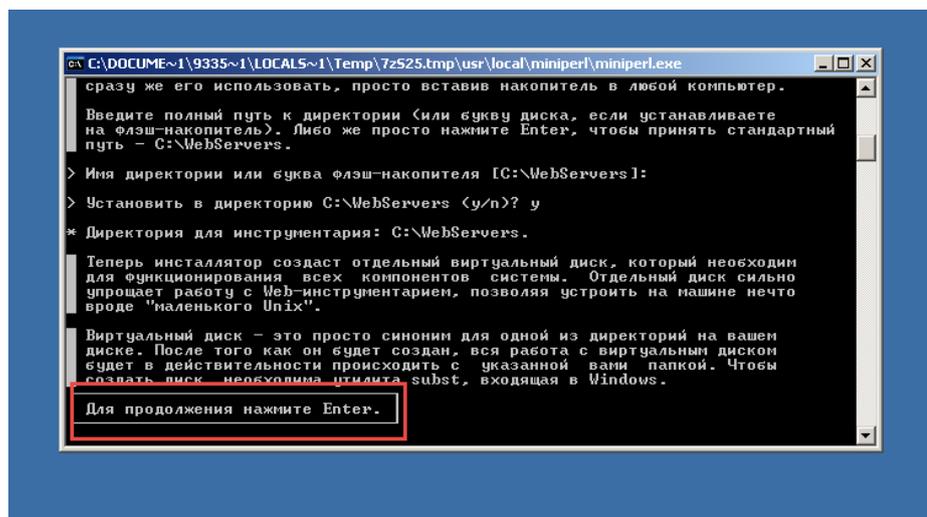
2.3.6-расм(керакли папкани яратишни сўраш).

2.3.6-расмда кўрсатилган ҳолатда компютеримизнинг “С” дискидан “Web server” папкаси автоматический яратилади. Бу папкани хоҳишимизга қараб ўзгартиришимиз ҳам мумкин. Биз ўз ҳолича қолдирамиз ва энтерни босамиз.

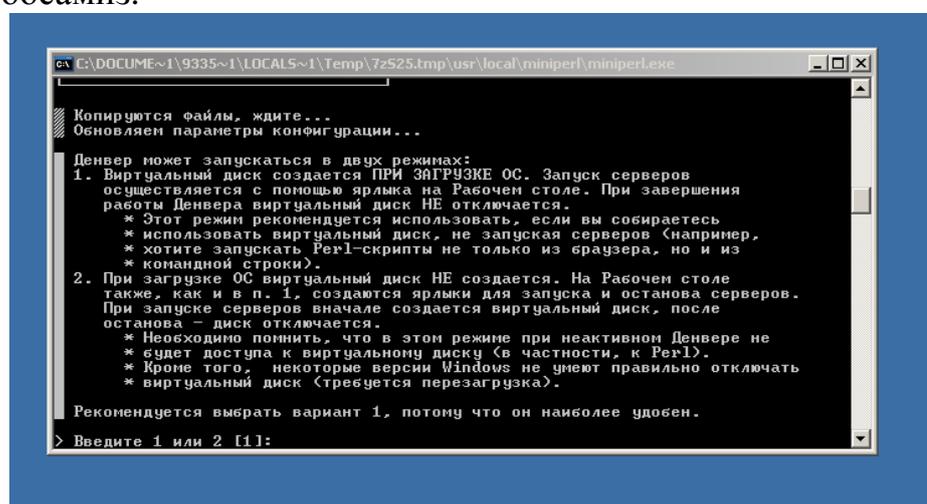
2.3.7-расм(у ёки n ни танлаш кераклиги).

2.3.7-расмда у/n ҳолати келтирилган. Бу ҳолатдан у ни босиб ўтиб кетамиз.

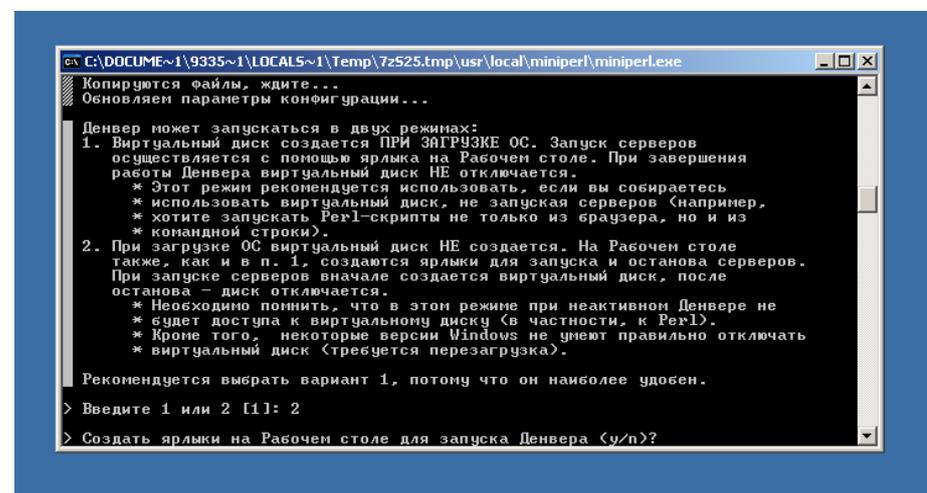
2.3.8-расм(enterни босиш сўралиши).

Энтерни босамиз.

2.3.9-расм(2та холдан бирини танлаш).

Бу ҳолатда бизга 2та вариант берилди. Яъни 1 рақамини босиб энтерни босадиган бўлсак, операцион системамиз ишга тушиши билан денвен ҳам ишга тушади. 2 ни босадиган бўлсак, қачонки ўзимиз “denverнинг “start” ҳолатини босмагунимизча ишга тушмайди.

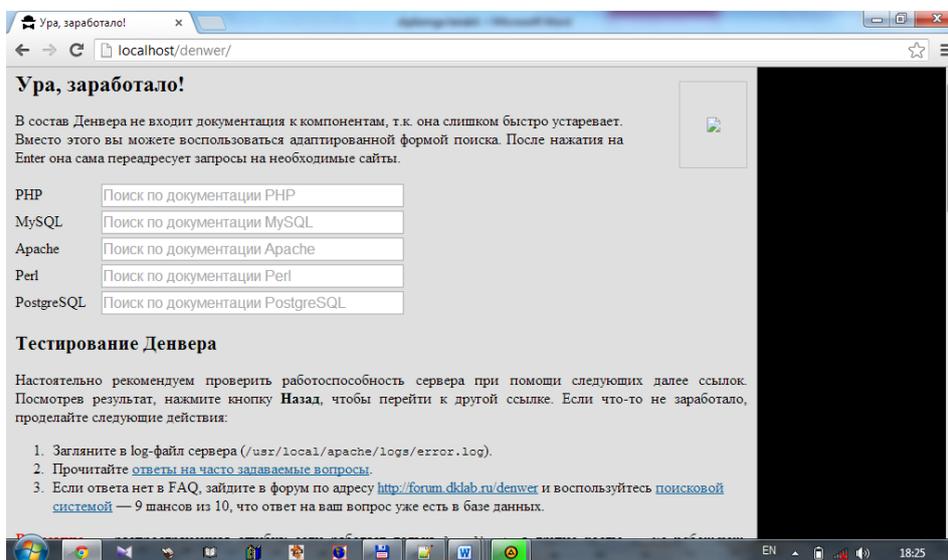
2.3.10-расм(2та холдан бирини танлаш).

Биз 2ҳолатини танлаганимиздан сўнг яна 2 ҳолат пайдо бўлади. Яъни у/п ҳолати. Бу ҳолатнинг й вазиятини танласак ва энтерни босадиган бўлсак, денвернинг ярликлари ишчи майдонимизда акс этади. Агарда н ҳолатини танласак бу ҳолат юз бермайди. Биз й ни танлаб энтерни босамиз ва денвернинг ярликлари ишчи майдонимизда пайдо бўлади(2.3.11-расм).

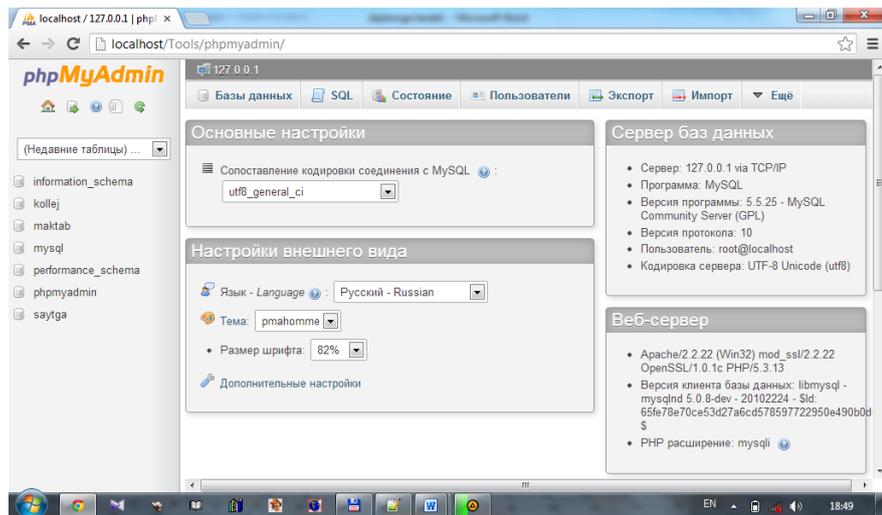
2.3.11-расм(тугатишган ҳолат).

Денвер ўрнаганидан сўнг “start” ҳолатини босамиз ва денвер ишга тушади. Браузерга <http://localhost> деб ёзсак, бизда мана бундай ойна пайдо бўлиши керак(2.3.12-расм).

2.3.12-расм(denwerни ёқиш).

PHP ишласимиз учун асосан бизга MySQL база керак бўлади. Бунинг учун Denwerни ичидаги PHPMysqlAdminдан фойдалансак бўлади. Браузерга <http://localhost/Tools/PHPMysqlAdmin>ни ёзамиз. Шу эрдан "Базы Данных" ичига кирсак қуйидагича ойна пайдо бўлади.

2.3.13-расм(php myAdmin ойнаси).

Шу ердан янги база яратиб оламиз. Мисол учун "saytga" деган ном билан.

Энди "L:/home" ни ичига "dars" деб номланган папка яратамиз ва яна бу "L:/home/dars" ни ичига "www" деб папка яратамиз. Энди шу яратган "L:/home/dars /www" папкамизни ичига ҳамма папка ва файлларни "www" папкасини ичига олиб ўтамиз.

“Saytga” базасининг ичига жадвал яратилади. Жадвал яратиш қуйидаги тартибда булади. Бунда жадвал яратишда жадвалнинг номи ва унинг майдони киритилади.

Яратилган жадвал ва базани боғлаш браузер билан қуйидаги кодлар орқали бажарилади

Бу ерда биз тепада RHPMyAdmin орқали яратган MySQL базамизни номи ва MySQL учун фойдаланувчи малумотларини киритамиз.

- Database name : localhost
- Database username : root
- Database password :

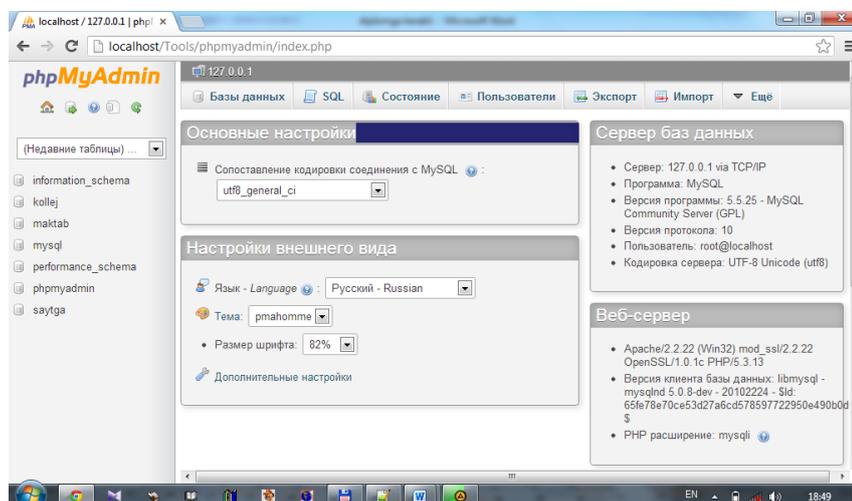
Denwerда MySQL учун: фойдаланувчи "root" ва парол бўш қолади. Кейинчалик MySQL учун паролни ўзингиз хоҳлаганиздек қилиб ўзгартириб олишингиз мумкин.

< ?

```
mysql_connect("localhost","root","");
mysql_select_db("saytga")or die("bazaga ulanmadi".mysql_error());
?>
```

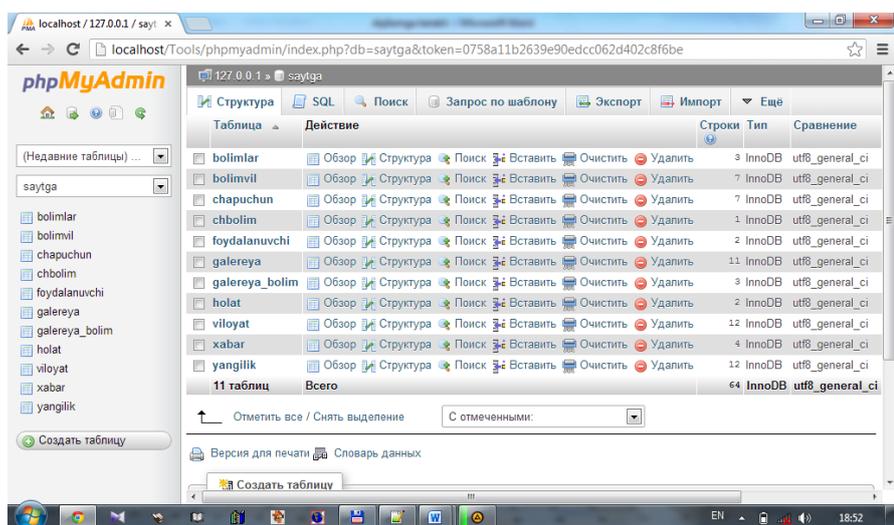
Ҳозирги кундаги веб сайтларга эътибор берсак, кўпгина сайтлар вақт ўтиши билан ўз мавқеини йўқотиб қўймоқда. Бунга асосий сабаблардан бири, сайтларнинг статиклигидир, яъни сайтни бошқариб туриш, унга доимий янги маълумотлар киритиб боришнинг қийинлигидир. Айнан шунинг учун ҳам мен Узбекистан-итф ни яратишда энг аввало сайтнинг динамик бўлишига эътибор қаратдим. Яъни администратор сайтни тўла бошқариш ҳуқуқига эга бўлади.

Динамик сайт яратишда энг аввало, маълумотлар базасини ташкил этиш талаб қилинади. Сайтдаги аксар маълумотлар маълумотлар базасида жойлашади, бу эса албатта администраторга бу маълумотлар билан ишлаш имкониятини яратади. Маълумотлар базасини ташкил этиш учун денверни ишга туширамыз ва <http://localhost/tools/phpmyadmin/index.php> манзилни терамыз.

2.3.14-расм(indexга ўтиш).

Бу ерда яратадиган сайтимиз учун янги маълумотлар базаси ташкил қиламыз. Базаимизни “saytga” деб номладик. Маълумотлар базасида 11 та жадвал мавжуд бўлиб, уларнинг хар бири ўз вазифасига эга.

2.3.15-расм(керакли база кўриниши).

Базамизни яратиб керакли жадвалларни ҳам ташкиллаб олганимиздан сўнг энди бевосита сайтнинг дизайн қисмини яратиш билан шуғулланамиз. Техник топшириқда келтирилганидек баннер тайёрлаб оламиз. Баннер ўлчамини сайт ўлчамига мос равишда олиш зарур. Биз сайтимиз учун 960*110 баннер танладик. Баннернинг умумий кўриниши:

2.3.16-расм(баннер кўриниши).

Сайтнинг умумий кўриниши қуйидагича кўринишга эга бўлди:

2.3.17-расм(сайт кўриниши).

Баннердан кейин сайтда менюлар қатори.

Менюлар қатори техник топшириққа мос ҳолда яратилди:

- **Bosh sahifa:** бу бўлмда энг сўнгги янгиликларнинг баъзилари келтирилган. Бундан ташқари халқаро таеквон-до марказларининг

логотиплари ҳамда уларни номлари келтирилган. Номларни босиш орқали уларнинг манзиллари, сайт, номи, улар билан боғланиш учун телефон номерлари, эмаил манзиллари келтирилган.

- **Yangilikalar:** Ушбу бўлимда маълумотлар 3та йўналиш бўйича бўлинган бўлиб дрондаун ҳолатидан фойдаланилган. Яъни “Elonlar, Musobaqalar ва Yangilar” каби қўшимча менюлар киритилган.

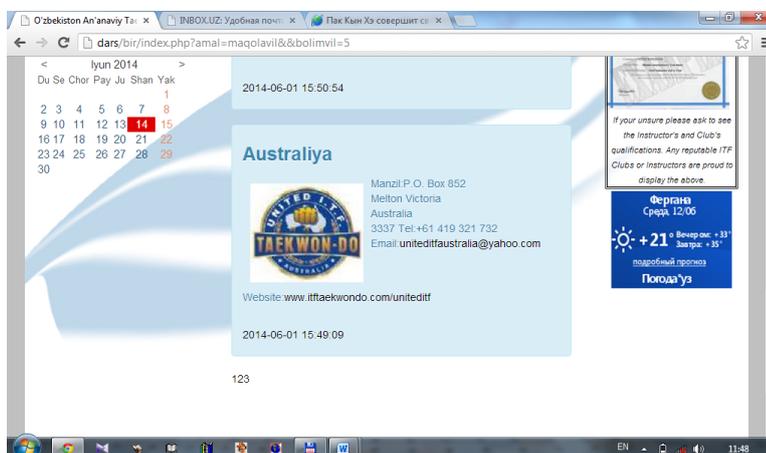
- **Ma'lumotlar:** ушбу бўлимизда республикамизнинг вилоятларида жойлашган Таеквон-до марказлари ҳақида ва халқаро Федерациялар тўғрисидаги маълумотлар келтирилган.

- **Media:** ушбу бўлимда фотогалериямиз мавжуд бўлиб, бу қисмда боотстрапнинг сорейсел кодидан фойдаланган ҳолда расмлар бўлимларга ажратилган ва бу расмларда мусобақалардан олинган расмлар келтирилган.

Меню қисмида бундан ташқари қидирув тизими ҳам мавжуд бўлиб бу қисмда қидирув янгиликлар ва маълумотлар орқали топилади. Бундан ташқари бош меню қисмида кириш менюси ҳам мавжуд бўлиб, бу меню орқали администраторлик қисмига ўтилади.

Чап панел қисми орала биз янгиликлар узатамиз ва уларни қисқача ҳолдаги кўринишини бериб ўтаемиз. Бундан ташқари салендар ҳам жойлашган .

Марказ қисмида эса, янгиликлар тўлиқ ҳолда кўрсатиш учун фойдаланилади. Бундан ташқари мақолалар рўйхатидаги мақолалар сони 3тадан ортиб кетса, мақолалар бошқариш учун тугмалар пайдо бўлади:

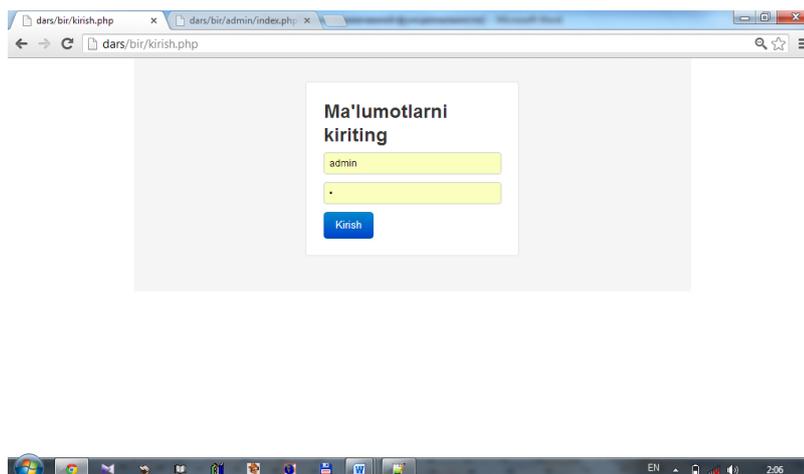
2.3.19-расм(сайт имконияти).

Ўнг панел қисмида Ўзбекистон Таеквон-До Маркази раҳбарининг сурати ҳамда халқаро сертификат расми жойлашган. Бундан ташқари об-ҳаво маълумотларидан ҳам фойдаланиш имконияти мавжуд.

ТАДБИҚ ҚИЛИШНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ ВА ЛОЙИҲА САМАДОРЛИГИ.

3.1.Веб сайт бошқарув панели.

Сайтнинг бошқарув панелига кириш учун менюлар қаторидаги ”Kirish” менюси танланади. Тизимга кириш. ушбу қисмда махсус форма очилган бўлиб бу ердан логин ва паролни териб админстратсияга кириш мумкин. Форманинг очилиши 31.1-расмда келтирилган

3.1.1-расм(форма очилиши).

Форманинг очилишини боотстрапнинг кодларидан фойдаланганмиз.

```
<? session_start();?>
```

```
<link rel="stylesheet" href="css/bootstrap.css">
```

```
<style>
```

```
.form-signin {
```

```
    max-width: 300px;
```

```
    padding: 19px 29px 29px;
```

```
    margin: 0 auto 20px;
```

```
    background-color: #fff;
```

```
    border: 1px solid #e5e5e5;
```

```
    -webkit-border-radius: 5px;
```

```
    -moz-border-radius: 5px;
```

```
    border-radius: 5px;
```

```
    -webkit-box-shadow: 0 1px 2px rgba(0,0,0,.05);
```

```

        -moz-box-shadow: 0 1px 2px rgba(0,0,0,.05);
        box-shadow: 0 1px 2px rgba(0,0,0,.05);
    }
    .form-signin form-signin-heading,
    .form-signin .checkbox {
        margin-bottom: 10px;
    }
    .form-signin input[type="text"],
    .form-signin input[type="password"] {
        font-size: 16px;
        height: auto;
        margin-bottom: 15px;
        padding: 7px 9px;
    }

    .fon1
    {background-color: #f5f5f5;
    padding:20px 18px 0 19px;
border: 1px solid #e3e3e3;
-webkit-border-radius: 4px;
-moz-border-radius: 4px;
border-radius: 4px;
-webkit-box-shadow: inset 0 1px 1px rgba(0, 0, 0, 0.05);
-moz-box-shadow: inset 0 1px 1px rgba(0, 0, 0, 0.05);
box-shadow: inset 0 1px 1px rgba(0, 0, 0, 0.05);}
</style>
<div class="container" style='padding-top: 40px;
padding-bottom: 40px;
background-color: #f5f5f5;'>

<formclass="form-signin" action="admin/tek.php" method="POST">

```

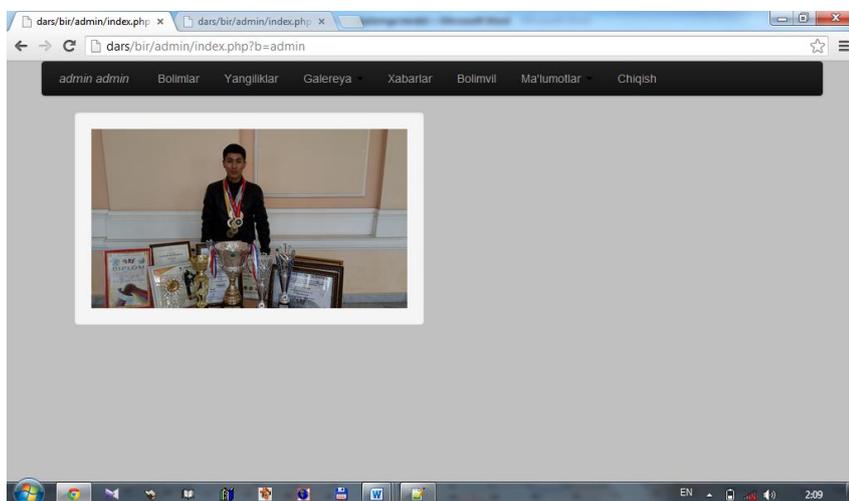
```

<h2 class="form-signin-heading">Ma'lumotlarni kiriting</h2>
<input type="text" class="input-block-level" placeholder="Login"
name='log'>
<input type="password" class="input-block-level" placeholder="Password"
name='pas'>
<? if($_SESSION["xato"]){?>
    <div class='alert alert-error'>
<? echo $_SESSION["xato"];?></div><?}?>
<input type='submit' class="btn btn-large btn-primary" value= "Kirish">
</form>
</div>

```

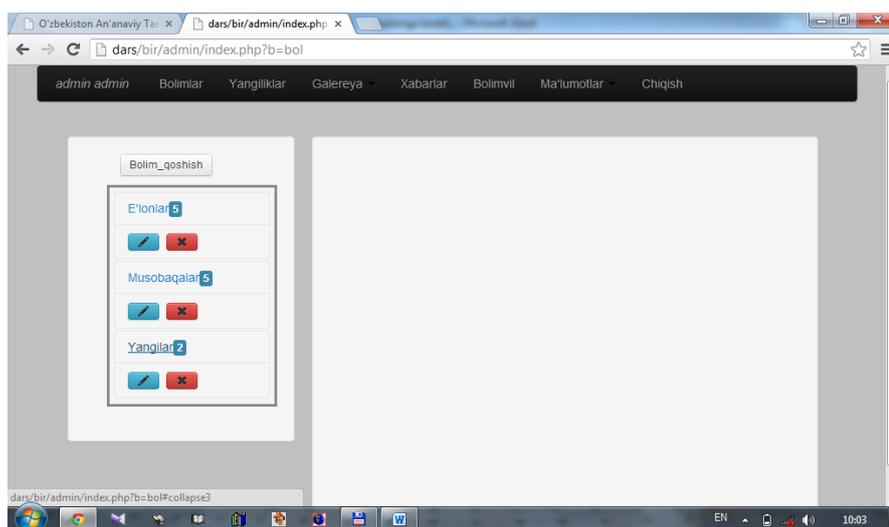
Бу администраторлик бўлими бўлиб бу қисм орқали барча маълумотлар киритилиб, янгиланиб, ўзгартирилиб, ўчирилиб турилади.

Бу бўлим менюлар қаторининг бошида админнинг исми ва фамилияси келтирилган бўлиб, ким бу администраторликдан фойдаланаётганлигини билдириб туради.

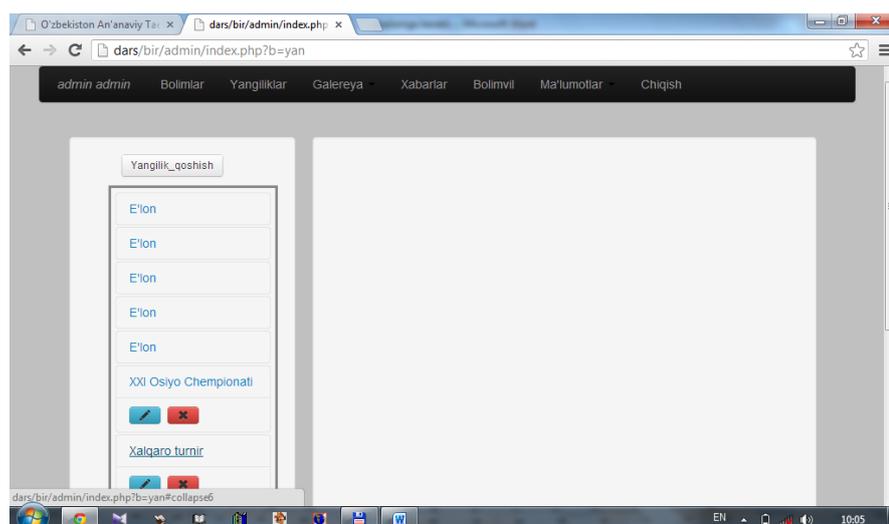
3.1.2-рasm(админ панел кўриниши).

Кейинги қисм “bo’limlar” менюси бўлиб, бу меню орқали янгиликлар учун бўлимлар ташкилланади. Бу бўлимларни янгилаш, ўчириш ва янги болим қошиш имкониятлари мавжуд.

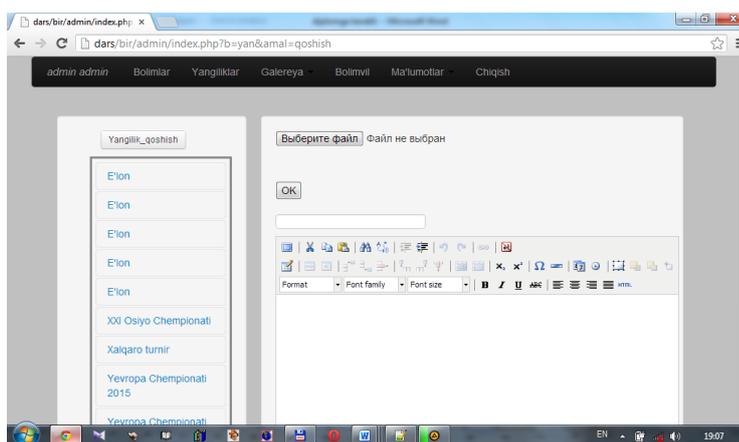
3.1.3-расм(бўлимлар менюси).

Кейинги меню қисми “Yangiliklar” менюси бўлиб, бу меню орқали сайт учун керакли янгиликлар киритилади. “Yangilik_qoshish” орқали бу иш амалга оширилади. Бундан ташқари янгиликларни ўзгартириш, очиб ташлаш имкониятлари ҳам мавжуд.

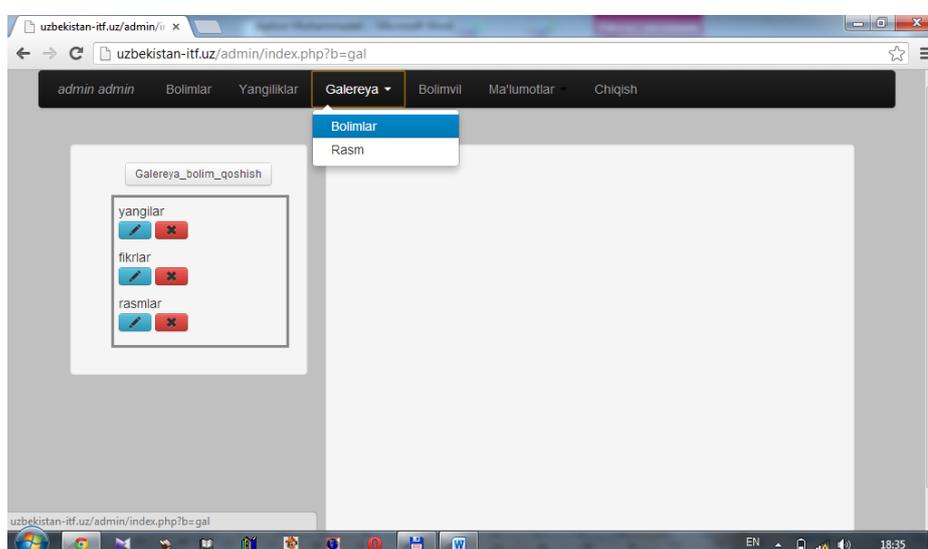
3.1.4-расм(янгилик менюси).

“Yangilik_qoshish” ни босганимизда бизга янгиликларни киритишимиз учун керак бўладиган ойна очилади. Бундан ташқари янгиликларимизга расмюклаб олиш имконияти ҳам мавжуд бўлиб, керакли расмни юклаб олгандан сўнг, янгиликлар киритилади. Янгилик ёзиб бўлингандан сўнг янгиликни керакли бўлимга тегишлилигини танлаб “ОК” тугмасини босиш орқали киритиб олишимиз мумкин.

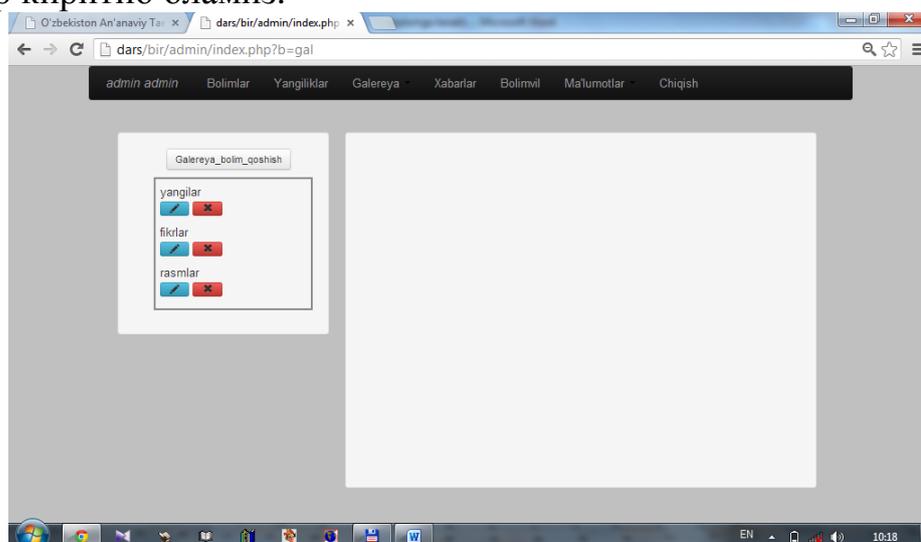
3.1.5-расм(янгилик қўшиш ойнаси).

Кейинги меню қисми “Galereya” қисми бўлиб, бу қисм орқали галереяни бўлимларга ва расм юклаб олишларга бўлиш мумкин.

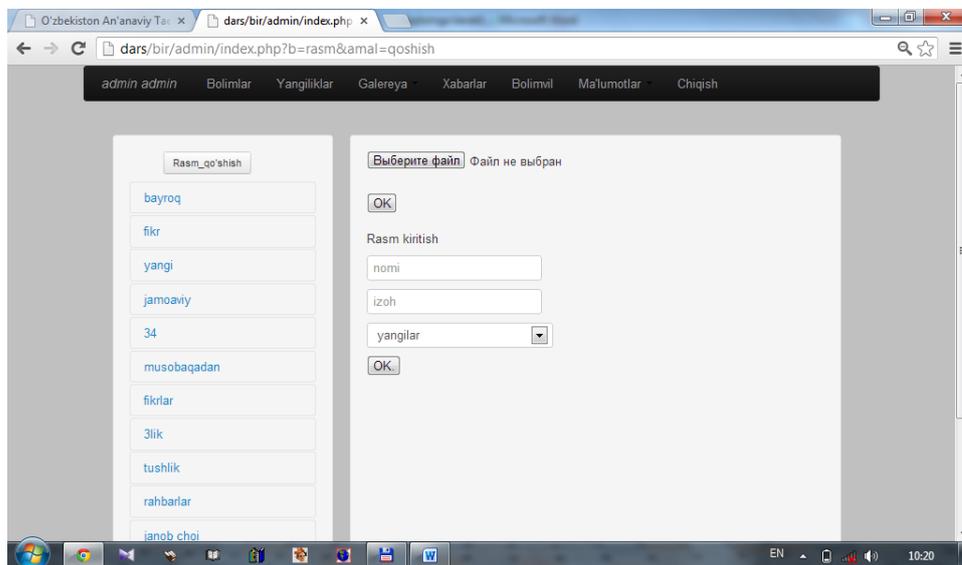
3.1.6-расм(галерея менюси).

Яъни галереянинг ”Bo’limlar” қисмини босиш орқали галереямизга бир нечта бўлимлар киритиб оламиз.

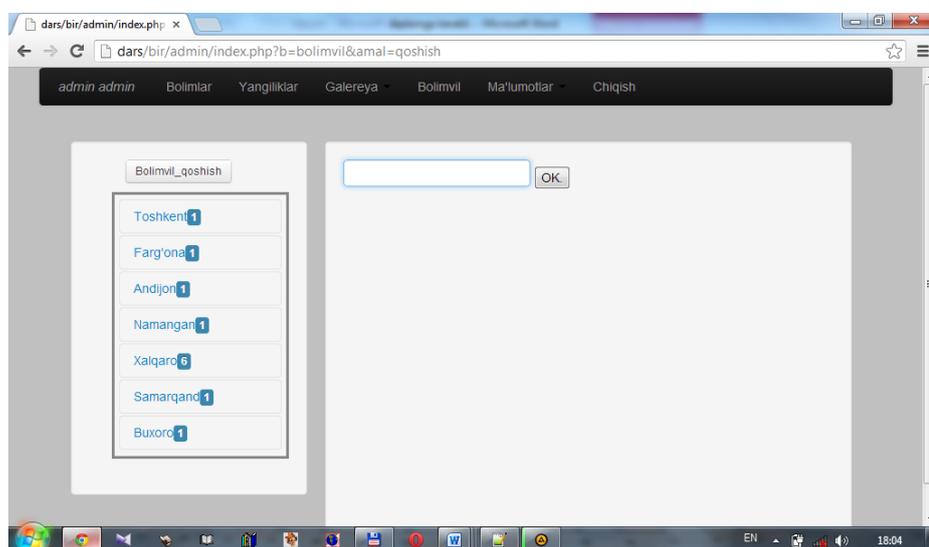
3.1.7-расм(галерея болим ойнаси).

Бўлимлар киритилгандан сўнг галереянинг расм менюси танланади ва бу қисм орқали расмларни юклаб олишимиз мумкин бўлади. Бу ишни “Rasm_qoshish” орқали амалга оширишимиз мумкин бўлади ва танланган расмни қайси бўлимга тегишли эканлигини ҳам кўрайтиб қўйишимиз мумкин бўлади(3.1.8-расм).

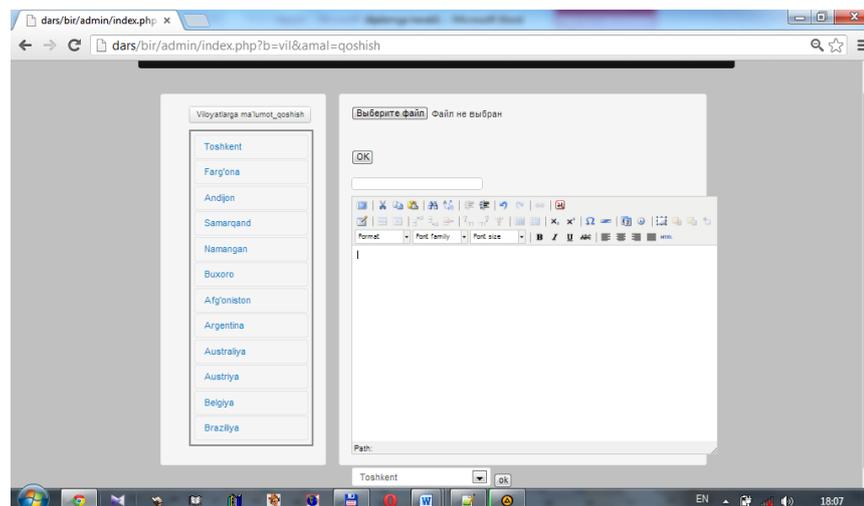
3.1.8-расм(расм кўшиш ойнаси).

Galereya бўлимидан сўнг “Bolimvil” бўлими мавжуд бўлиб, ундаги ”Bolimvil_qoshish”ни босиш орқали маълумотлар киритилади(3.1.9-расм).

3.1.9-расм(вилоят кўшиш ойнаси).

Кейинги меню “Ma'lumotlar” менюси ҳисобланиб, “Viloyatlarga_malumat_qoshish” орқали маълумотларни киритишимиз мумкин бўлади. Маълумотларни киритиб бўлгандан сўнг керакли бўлимни танлаб қўйиш керак бўлади(3.1.10-расм)

3.1.10-расм(маълумот қўшиш ойнаси).

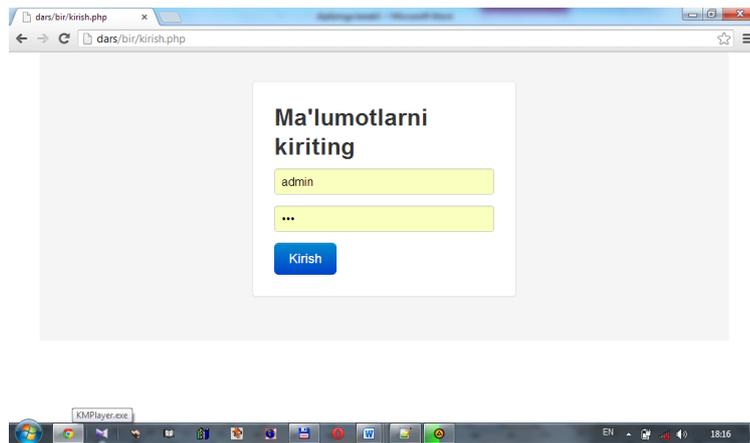
Сўнги меню қисми “chiqish” бўлиб, уни босиш орқали сайтимизнинг асосий ойнасига ўтиб кетишииз мумкин бўлади(3.1.11-расм).

3.1.10-расм(сайтга кайтган ойна).

3.2. Ўзбекистон Таеквон-до Федерацияси Маркази веб сайтининг имкониятлари.

Бошқарув панели алоҳида ҳисобланиб, у ерга администратор махсус логин парол орқали кира олади холос. Логин ҳамда парол маълумотлар базасида сақланади. Логин ва паролни тўғри киритилганини қуйидаги процедура ёрдамида текширилади:

3.2.1-рasm(логин ва парол териш ойнаси).

```

<?
session_start();
include_once("../conf.php");
$log=$_POST["log"];
$pass=$_POST["pas"];

$sql="select * from foydalanuvchi where login='".$log.'" and
parol='".md5($pass)."' and holat_id=1";
//$sql="select * from foydalanuvchi where login='".$log.'" and
parol='".md5($pass)."' and holat_id=2";
//echo $sql;
$r=mysql_query($sql) or die("x".mysql_error());
if (@mysql_num_rows($r)>0)
{
$row=mysql_fetch_array($r);
$_SESSION["admin"]=$row["id"];
$_SESSION["fio"]=$row["fam"]." ".$row["ism"];
}
else
{
$_SESSION["xato"]="Login yoki parol xato";
}
header("Location:index.php");
?>

```

Сайтнинг яна бир имкониятларидан бир бу - қидирув тизимидир. Бу тизимдан фойдаланиб қидирилатган маълумот тез, осон ва қулай тарзда амалга оширилади. Фойдаланувчи учун ҳам керакли маълумотини излашда ҳеч қандай қийинчилик туғдирмайди. Қидирув тизими янгиликалар бўйичадир.

МЕҲНАТ МУҲОФАЗАСИ

Шахсий ЭҲМ лар билан ишлашда ишлаб чиқаришнинг хавfli ва зарарли факторлари.

Техник ривожланиш асрида ва теварак атрофнинг ифлосланиши шароитида экология ҳамда инсонлар саломатлигини сақлаш масалалари борган сари актуаллашиб бормоқда.

Ушбу битирув малакавий иши ишлаб чиқариш жараёнларининг умумий хавфсизлик талабларига, ишлаб чиқариш воситаларининг умумий хавфсизлик талабларига, шовқинларнинг умумий хавфсизлик талабларига, ишлаб чиқариш бинолари микроклимининг умумий хавфсизлик талабларига ҳамда жаҳон ИСО 14000 талабларига тўла мос келади.

Ушбу бобда биз ЭҲМ ишлаётган операторнинг саломатлигига ҳамда меҳнатнинг оптимал ташкил қилиш бўйича тадбирларга салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган айрим ишлаб чиқариш факторлари устида тўхталиб ўтамиз. Ташкилотчиларнинг олдида турган энг муҳим вазифалардан бири шуки, ЭҲМ операторлари учун шундай иш ўринлари ва шароитларни яратишлари керакки, ЭҲМ операторининг иши нафақат юқори самарали, балки қулай ҳам бўлиши керак бўлади.

Қуйидаги жадвалда ЭҲМ операторининг меҳнат қобилиятига салбий таъсир кўрсатувчи факторлар келтирилган.

Иш ўрни:

- ёруғлик;
- нурланиш;
- мебел.

Иш режими:

- чарчоқ;
- бир ҳилдалиқ.

бинолар:

Микроклим:

- иш ўрни;
- температура;
- товуш изолятсияси;
- намлик;
- ҳаво;
- чанг.
- интерер.

Ёритилганлик:

- табиий;
- сунъий;
- умумий;
- маҳаллий.

Оператор, асосан, ўтирган ҳолда меҳнат қилади. Иш ўрнини лойилаштиришда албатта, фиксирланган иш ҳолати физиологик жихатдан яхши эмаслигини назарда тутиш керак. Чунки, бундай ҳолатда инсоннинг пастки органларида, оёқ, бел бўғимларида қон айланишининг яхши бўлмайди ва бу нарса касбий касалликларга (масалан, веналарнинг варикоз кенгайишига) олиб келиши мумкин. Ҳаракатлар чекланган бир пайтда организмнинг (таянч ҳаракат аъзоларида, нафас олиш органларида, овқат ҳазм қилиш органларида) фаолияти бўзилади, гиподинамия, яъни кам ҳаракатлилик касаллиги юзага келиши мумкин.

ЭҲМ операторига шунингдек, ЭҲМ дан таралаётган нурланиш ҳам ўз таъсирини кўрсатмай қолмайди. Масалан, электрон нур трубкиси контсентрланган нурлар оқимини юзага келтиради, экраннинг кучли ва билинар билинмас "титраши" кучсиз бўлсада, электромагнит нурланишларини ҳосил қилади. ЭҲМ операторининг иш ўрнини ташқил қилишда энг муҳим факторлардан бири – бу ёритилганлик масаласидир.

Амалий жихатдан табиий ва сунъий ёритишга албатта эҳтиёж пайдо бўлади. Кўпинча, ЭҲМ билан ишлаётган одамлар экранни имқони борича ёриштириб, бинонинг ёруғлик манбасини ўчириб қўйишади. Бир караганда, кўриниш яхшиланганга ўхшайди-ю, аммо аста - секин одам ўз кўриш қобилиятини пасайганлигини сезмай қолади.

Конструктив ва техник ечимлар. Меҳнат хавфсизлигини таъминлаш учун ташкилий тадбирлар

Иш ўрни. Компьютер билан ишлайдиган ҳар бир одам унинг бир қатор салбий таъсирларини сезиши мумкин. Аммо бундай таъсирлардан иш куни ва операторнинг иш ўрнини тўғри ташкил қилган ҳолда фориғ бўлиш мумкин.

Шунинг учун доимий равишда ЭҲМ ёнида ўтириб ишлайдиган шахслар учун иш ўринларини лойиҳалаштириш алоҳида эътиборга молик масала ҳисобланади. Гавданинг таянч майдонга босими тенг тақсимланган бўлиши талаб қилинади. Бундай самарага фақатгина креслони инсон гавдасининг анатомик тўзилишига тўла мос бўлгандагина эришиш мумкин. Ҳозирги кунда шарнирларга ўрнатилган креслолардан кенг фойдаланилмоқда. Бу элемент иш вақтида гавдани бошқаришга ҳамда қисқа муддатли дам олишга имкон беради.

Видеомонитор экрани оператор кўзидан 600-700 мм, аммо экрандаги алфавит ва бошқа белгиларнинг ҳусусиятларини ҳисобга олган ҳолда 500 мм дан кам бўлмаган масофада оптимал ўрнатилган бўлиши лозим. Албатта ҳимоя экрани, экран филтрлари ёки электромагнит нурланишларини қайтарувчи бошқа индивидуал ҳимоя воситаларидан фойдаланиш тавсия қилинади.

Меҳнат режими. Чарчоқни ва меҳнатнинг монотонлигини камайтириш учун ишлаб чиқариш гимнастикаси билан шуғулланиш ёки иш жараёни иш позасини ўзгартириш яхши самара беради.

Чарчоқнинг олдини олиш учун асосий усул бўлиб оператор меҳнати ва дам олишини оптимал ташкил этиш ҳамда бир соатлик тушлик танаффус, иш вақтида қисқа муддатли (10-15 мин) дам олишларни йўлга қўйиш яхши натижа беради. Бинони яхшилаб ва мунтазам равишда шамоллатиш ҳам чарчоқни пасайтиришда катта ўрин тутди. Хонага кирган тоза ҳаво мия иш қобилиятини ҳамда қон айланишини яхшилади, чарчоқни пасайтиради. Хонага кирадиган ҳаво миқдорини йилнинг илиқ, иссиқ, совуқ даврларини ҳисобга олган ҳолда олиб борилади.

***ЭХМ лар ва видео-дисплейли терминаллар жойлашган
биноларнинг микроклими учун оптимал нормалар.***

<i>Йил даври</i>	<i>Меҳнат категорияси</i>	<i>Ҳаво температура- тураси , °C</i>	<i>Ҳавонинг нисбий намлиги, %</i>	<i>Ҳаво оқимининг тезлиги, м/с</i>
Совуқ	Енгил 1	22-24	40-60	0,1
Илиқ	Енгил 1	23-25	40-60	0,1

Нур тарқатишлар

Нур тарқатиш – бу компьютер билан ишлашда учрайдиган зарарли фактордир. “Компьютер техникасининг асосий камчилиги- нур тарқатишдир. Нур тарқатишнинг каттагина қисми мониторга тўғри келади, чунки монитор ҳар томонга электромагнит ва электростатик майдон, экрандан эса радиация ва ултрабинафша нурларини тарқатади. Компьютердан ташқари, лазерли

принтер, нусха кўчириш аппаратлари, яхши ички қисми юқори кучланишга эга бўлган техникалардан ҳам нур тарқалади. Бундан ташқари, тонер - картриж ичидаги таркибида оғир металл бўлган кукун ҳам ғоят хавфлидир. Шунингдек, узок вақт Компьютер олдида ишлаш кўз учун ниҳоятда зарарлидир.

Компьютер техникасидан таралаётган нур инсон организмига қандай зарар этказиши мумкин?

Авваламбор, марказий нерв системасига жуда катта зиён этказилади. Бунда, айниқса, болалар азият чекадилар. Киши тез - тез асабийлашадиган бўлиб қолади, диққатини бир жойга жамлаш қийин кечади, стрессларга берилиш даражаси ошади. Юрак - томир системаси ва юқори нафас олиш йўллари касалликлари вужудга келади, иммунитет пасайиб кетади.

Қуйидаги шартларга амал қилсангиз, бу дардларни четлаб ўтиш мумкин:

- Монитордан 40-50 см масофада бўлинг;
- Сифатли ҳимояси бўлган яхши монитор сотиб олинг;
- Мониторингиздаги тасвир етарли даражада аниқ бўлсин;

Столни танлаш

Стол имқони борича катта бўлиши лозим. Бу асосий шартдир, чунки агар барча мосламаларни ўрнатиш учун жой камлик қилса, эргономика тўғрисида эсламаса ҳам бўлади. Столнинг баландлиги қорин ўртаси билан бир сатҳда бўлиши, оёқлар полда текис туриши, бўкса пол билан параллел бўлиши, гавда эса тик ҳолатда бўлиши керак.

Шунингдек, стол қанча оғир бўлса, шунча яхши. Стол қимирламай, маҳкам туриши керак, чунки вибротсия – техника душмандир. 2та столни

тўғри бурчак остида бир-бирига ёнма-ён қилиб қўйсангиз ундан ҳам яхши, бунда иккинчи столни ишлаётган қўлингиз сичқончадан бемалол фойдаланиши учун ўнг томонга қўйинг. Стол ва девор ўртаси очик турсин. Яхшиси компьютер учун махсус стол олганингиз маъқул.

4.1-расм(махсус столлар)

Дастурчи – оператор иш ўрни учун оптималлаштирилган зарур бўлган 19 фазовий катталиклар белгиланган. Тавсия этилаётган катталиклар антропологик маълумотларни ҳисоблаш йўли ва график қуришлар асосида аниқланган.

Електр токининг одамга таъсири

Електр жиҳозлари ишлатиши ва тўзилиш вақтида одам электр токи кучланиши таъсири остида қолиши мумкин.

Кучланишга кўра электр қурилмалари 1000 В га ва 1000 В дан юқори кучланишли қурилмаларга ажратилади.

Ишлаб чиқариш индустриясининг янада ривожланиши мамлакатимизнинг энергия билан таъсирланганлик даражасининг устига чамбарчас боғлиқдир. Ишлаб чиқариш корхоналарида механизатсиялаш

технологик жараёнларни автоматлаштириш кенг жорий қилинмоқда. Электр қурилмаларига хизмат кўрсатиш боғлиқ турли ихтисосликларда ишловчи ишчилар сони кўпайиб бормоқда. Бинобарин, уларнинг электр токидан шикастланиши эҳтимоли ҳам ортиб бормоқда. Шу боис инсон организмига электр токининг таъсирини ўрганиш электр токидан шикастланиши сабабларини таҳлил қилиш ишлаб чиқаришда ҳафсиз меҳнат шароитларини яратиш учун жуда муҳимдир.

Токнинг электр таъсири қон ва бошқа органик суюқликларнинг парчаланишида намоён бўлади. Оқибатда уларнинг физик – кимёвий таркиби бўзилади.

Токнинг биологик таъсири организмнинг тирик тўқималари яллиғланиши ва асабийлашида намоён бўлади.

Одам организми электр токининг таъсири қандай оқибатларга олиб келишига қараб, электр токи уришининг шартли равишда қуйидаги тўрт даражага ажратиш мумкин:

1. Даража одамнинг мушаклари тортишиб қолади, аммо у хушидан кетмайди;
2. Даража одамнинг мушаклари тортишиб қолади, у хушидан кетади, лекин у нафас олади ва юраги ишлайди;
3. Даража одамнинг мушаклари тортишиб, юрагининг ишлаши ёки нафас олиши бўзилади (ёки иккалови баравар рўй беради);
4. даража клиник ўлим юз беради, яъни нафас олиш ва қон айланиши тўхтайд.

Электр токи таъсирининг оқибатида қатор омиллар:

Одамдан ўтаётган ток кучи ва унинг таъсири этиб туриши вақтига ўтиш йўлига, тармоқ кучланишига, одам танасининг қаршилигига, ток тури ва частотасига ҳамда организмнинг ўзига хос хусусиятларига боғлиқ.

Електр қурилмаларида қўлланиладиган кучланишлар одамларни шикастлаш хавфи даражасига кўра уч турга; паст вольт ---12 ва 42В, ўрта— 42 дан 1000В гача ҳамда юқори –1000 дан зиёд кучланишларга ажратилади. Паст вольтли кучланиш шартли равишда хавфсиз ҳисобланади, аммо муҳитга боғлиқ равишда бундай кучланиш ҳам хавф туғдириши мумкин.

Одам танасидан утувчи токнинг қиймати бош омил бўлиб, шикасланиш оқибати унга боғлиқдир: ток қанча катта бўлса, унинг таъсири шунча хавфли бўлади. Одам ўзи орқали ўтаётган 50 Гтс частотали ва нисбатан кичик 0,5— 1,5 мА қийматли токни сеза бошлайди. Бу ток сезиларли ток деб аталади. У одамни шикастламайди, шунинг учун хавфсиз ҳисобланади.

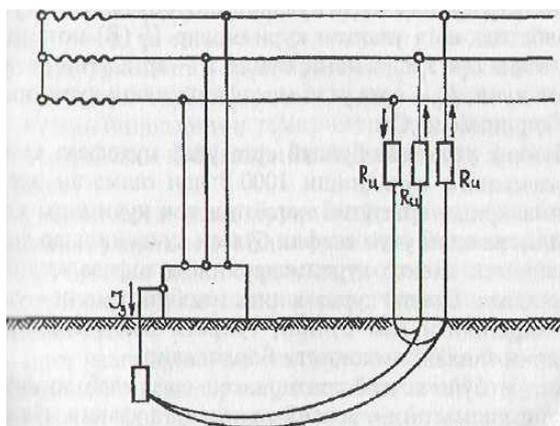
ЯШИН ҚАЙТАРГИЧЛАР

Момақалди роқ бўлиб, чакмоқ чакқан вақтда атмосферада ҳосил бўладиган электр кучланишлари 1500000 В ток кучи 20000 А га боради. Бундай катта кучланиш ва ток кучи таъсирдан ер юзидаги кўпгина қурилишлар ёниб кетиши, бўзилиши ва шикастланиши мумкин. Қурилиш биноларини муҳофаза қилиш, одамлар хавфсизлигини таъминлаш мақсадида саноат корхоналарида яшин қайтаргичлар ўрнатилади. Яшин қайтаргичлар СН 305-77 асосида амалга оширилади. Яшин қайтаргичлар, асосан, яшин қайтаргич ўрнатиладиган устун, яшин тутиш қурилмаси, ток ўтказгич ва ерга уланган қисмлардан иборат бўлади. Яшин қайтаргичнинг икки хил туридан: таёқсимон ва тўқилган арқонсимон турларидан фойдаланилади. Улар бинодан айрим ўрнатилган ёки бино ичига киритилган ҳолда ўрнатилиши мумкин.

Яшин қайтаргичнинг муҳофазалаш қобилияти унинг электр токини яхши ўтказувчанлиги ва ерга чуқур ўрнатилган металл қисмлар орқали яшинни ерга ўтказиб юборишига асосланган. Бунда яшин қайтаргич муҳофазаланаётган бинога нисбаган баланд ўрнатилганлиги ва унинг электр токининг оқиб ўтишига қаршилиги кам бўлганлиги учун яшин бинони

шикастламайди ва ерга ўтиб кетади Яшин қайтаргич муҳофаза қилаётган зонанинг яшиндан муҳофаза қилиш коэффициентсиенти 0,99 га тенг.

ЕРГА УЛАБ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

4.2-расм(яшин кайтаргич)

Ҳар қандай электр қурилмаси, агар унинг металл корпусларида электр кучланиши ҳосил бўлиш хавфи бўлса, қайси жойда ва қандай бинода ишлатилишидан қатъи назар, унинг корпусини ерга улаб қўйилади ва бу электр қурилмаларини ерга улаб муҳофаза қилиш деб аталади.

Ерга улаб муҳофаза қилишнинг асосий моҳияти ишлатилаётган электр асбобларининг металл корпусларида электр кучланиши пайдо бўлса, уни ерга ўтказиб юборишдан иборат .

Електр қурилмаларни ерга улаб муҳофаза қилишнинг асосий хусусияти, қурилма корпусига ўтиб кетган кучланишни хавфсиз кучланиш даражасига тушириш, шунингдек, ерга уланган жой атрофида потенциаллар айирмаси ҳосил бўлмаслигини таъминлашдан иборат.

Қонтурли ерга улаш кучланишни ва қадам кучланишини камайтирувчи табиий ерга улаш бўлишидан қатъий назар кучланиши 1000В юқори бўлган электро қурилмаларда қўлланилади.

Ерга улаш майдонида (огач) ерга улагичлар сони (ҳисобсиз) иккидан кам бўлмаслиги керак.

Ҳимояловчи нейтралли ва кучланиши 1000В гача бўлган электро қурилмаларни ҳисоблаш натижасида ерга уловчи электродлар сони ва ерга уловчи қурилманинг қаршилиги аниқланади. Ерга уловчи қурилмаларни ҳисоблашда уларнинг ерга нисбатан қаршилиги «электроқурилмалар» коидасида рухсат этилган чегарадан ошиб кетмаслиги лозим.

Кучланиши 1000 В юқори бўлмаган ва ерга туташ токи кичик бўлганда ерга уловчи қурилмалар йилнинг барча вақтларида қуйидаги шартни қондириши лозим.

$R_{ep} = 250$

3 ер лекин 10 Омдан кам бўлмаслиги керак.

Агарда ерга уловчи қурилмадан бир вақтнинг ўзида 1000 В гача бўлган ва ундан юқори бўлган установкаларда қўлланилса қуйидаги қаршиликка эга бўлади.

$R_{e.y.} = 125$ 33 лекин 10 Омдан юқори бўлмаслиги лозим (бунда трансформатор қуввати 100 кВА бўлмаган ҳолда , юқори қувватда 4 ом)

Бунда 33 ҳисобланган ерга тутатиш тони – А

R_3 ерга улаш қурилмаси қаршилиги – Ом

125 ва 250 корпусни ерга нисбатан кучланиши максимал қиймати – Ом.

Сунъий ерга улашни ҳисоблашда бир жинсли ерга вертикал ўрнатилган ерга уловчини қаршилиги аниқланади.

$$R_{mp} = \frac{0.366 \rho}{l} \left(\lg \frac{2l}{d} + \frac{1}{2} \lg \frac{4h+l}{4h-l} \right)$$

бу ерда l - ерга улагич узунлиги, см;

d - Труба диаметри, см;

h - Трубани ерга ўрнатилган чуқурлиги – см;

ρ - Грунтнинг солиштира қаршилиги, Ом*см;

Бир жинсли ерга улагич қаршилиги нормадан юқори бўлса, бир жинсли ерга улагич ўрнига бир гуруҳ ерга улагичлар қўлланилади. Улар 2,5-5 м ораликда ўрнатилади.

Ерга улагичлар (трубалар) сони қуйидаги формуладан топиш мумкин.

$$n = \frac{R_{mp}}{R_3 \cdot \eta}$$

бу ерда R_3 - меъёр бўйича ерга уловчи қурилма қаршилиги

η - трубкали ерга улагичлардан фойдаланиш коэффициентсиенти.

Бир жинсли ерга улагичларни бир нечтаси бир ерга улагич сифатида бириктирилгандаги қаршиликлар йиғиндиси қуйидагича аниқланади:

$$R_{omp} = \frac{R_{mp}}{\eta \cdot n}$$

бу ерда - трубалар сони.

Қонтурли ерга улагичлар ўрнатишда бириктириш паласанинг ток оқимиға қаршилиги ҳисобға олинади. Бириктириш паласаси узунлиги ҳар бир электродлар орасидаги масофа улар узунлигига тенг деб олинади.

Полосада тенг оқими қаршилиги қуйидаги формула бўйича аниқланади.

$$R_n = \frac{0.366}{l} \lg \frac{2l^2}{bh} \cdot \frac{l}{2h} \geq 2.5 \quad \text{бўлганда}$$

Бу ерда l – полоса учунлиги – см, b – полоса кенглиги

Параллел улаш қонуниға асосан ерга уловчи қурилма умумий қаршилиги қуйидаги формула бўйича аниқланади

$$R_{\text{оби}} = \frac{R_{\text{отр}} \cdot R_n}{(R_{\text{отр}} + R_n)\eta} \leq R_3$$

бу ерда η - фодаланиш коэффитсиенти ёки экранлаш.

Компьютер билан ишлашда келиб чиқувчи муаммоларни хал этиш.

Кўпроқ ревматик оғриқлар ва варикоз пайдо бўлади.

Бундай ҳолларнинг олдини олиш учун:

- Компьютер билан ишлаш вақтида тез-тез гавда ҳолатини ўзгартириб туринг;

- мириқиб керишинг;

- стол тагида оёқлар ҳолатини ўзгартириб туришни унутманг;

- телефонни ўзингиздан узоқроқ жойга қўйинг;

- мабодо кофе, чой ёки бошқа ичимлик ичмоқчи бўлсангиз, асло Компьютер олдида ичманг, бунинг учун қулай бўлган бошқа жойга ўтинг;

Гавда ҳолати

Иш вақтида гавдани тўғри ҳолатда тутиш Компьютернинг Соғлиққа зарарли таъсирини камайтиришга ёрдам беради. Гавдани тўғри тутишни уни маълум бир вақт давомида назорат қила туриб ўрганиш жуда муҳимдир. Шунда гавдани тўғри ҳолатда тутиш одат тусига киради. Жуда осон машқни тавсия қиламиз: текис деворга суянинг, бунда товон, болдир, тос, курак, тирсакларингиз ва бошингиз деворга тегиб турсин.

Маслаҳатлар:

-клавиатураалбатта тирсакларингиздан пастрокда бўлиши керак;

- елка ва билаклар орасидаги бурчак 121 даражадан кам бўлмаслиги керак;

- узоқ вақт ишлаётганингизда кафтларингизнинг ички томонлари таянчга эга бўлиши керак;

- қўлларингиз пастга осилган ҳолда бўлиши мумкин эмас, курсининг қўл учун суянчиқларига қўйиб ўтиринг;

- бошингизни олдинга эгиб ўтиринг, дисплей экранини шундай жойлаштирингки, сизнинг нигоҳингиз озгина пастроқда бўлсин;

- стул ёки курси суянчиғига суяниб ўтиринг.

Мониторни қандай танламоқ ва ўрнатмоқ керак?

“Иш жойингизни ташкил этишга алоҳида аҳамият беринг: мониторгача бўлган масофа 40-50 смдан кам бўлмаслиги; 2та ишлаётган Компьютер орасидаги масофа 1 метрдан кам бўлмаслиги шарт, акс ҳолда улардан чиқаётган магнит майдонлари бирлашиб, нур таратишни кучайтиради. Нур камроқ таралиши ва кўзларга юк камроқ тушиши учун монитордаги тасвир равшанлиги минимал даражада бўлиши керак.

45 дақиқа давомида компьютерда ишланг, 15 дақиқа дам олинг, хонани тез-тез шамоллатиб туринг. Иш жойингизни тўғри ёритиш ёдингиздан чиқмасин. Экрanga нурлар тушмаслиги учун ёруғлик чап томондан тушиши керак. Техника хавфсизлиги қоидаларига қатой амал қилинг. Умуман, агар ўз хавфсизлигингиз ва соғлингиз ҳақида қайғурсангиз, ўзингизга ғамхўрликни сифатли техника сотиб олишдан бошланг. Яхши мониторларда турли йўналишда нур таралишини камайтириш мақсадида экран усти ва корпус ичи ҳимоя қопламаси билан қопланади. Бундай мониторларда ТСО логотипи ва Low радиатион (паст нур таратилиши) деган ёзувлар бўлади. ТСО ҳимояси стандартлари ўз классификасияга эга: 92-электромагнит нур таралишидан ҳимоя; 95-монитор корпуси ҳимояси ва уни тайёрлашда таркибида токсик моддалар бўлмаган пластмассадан фойдаланиш; 99-аввалгиларига қўшимча тарзда келгусида техникани утилизатсия қилиш имконияти. Таббийки, бу ҳимоя қопламаларининг барчаси нур

таратилишини тўлиқ тўхтата олмайди, лекин маълум даражада камайтиради. Дарвоқе, замонавий сууқ кристалли мониторларнинг нур таратиши минимал даражада, экранларнинг антиблоки ҳимоялари эса кўзни асрашга ёрдам беради. Ҳимоя қопламаларида иқтисод қилиш - Компьютер техникалари нарҳини арзонлаштириш усулларида бири эканлиги бежиз эмас”.

Кўзойнак танлаш

Кўзларингизнинг кўриш қобилияти яхши бўлса ва қоидаларга амал қилсангиз, кўркманг, кўриш қобилиятингиз пасаймайди. Кўзойнак тақсангиз ва айна пайтда кўзойнакни олиш ёдингиздан кўтарилган бўлсагина мониторга яқинроқ сурилиб ўтиришингиз мумкин. Лекин кўзойнагингиз бор бўлса, Компьютер билан ишлаётганда албатта тақиб олинг. Яқинни кўра олмайдиганлар ва астигматизми борлар Компьютер билан ишлаганда узокни кўра олмайдиганларга нисбатан тезроқ чарчайдилар, натижада бош оғрий бошлаши мумкин. У ҳолда кўз шифокори билан Маслаҳат қилинг ва у сизга кўзлар учун махсус машқлар курсини белгилайди. Компьютерда 3-4 соат давомида ишлагандан сўнг кўзларга дам бермоқ зарур.

Шрифтлар

Сўнгги йилларда веб-дизайнерлар орасида жуда майда шрифдан фойдаланишдек аҳмоқона одат оммалашиб кетди. Бундай маълумотларни ўқимаганингиз маъкул. Агар сиз матн билан ишлаётган бўлсангиз, доимо масштаб ёрдамида ўқиш учун қулай шрифт турини танланг.

Тез ҳаракат қилаётган матнни ўқишга урингман. Тўхтаганидан кейингина ўқишни бошланг.

Шрифт ўлчами, тури, шунингдек, ранги ва фон ранги билан боғлиқ бўлган бир қатор факторлар мавжуд.

Қандай шрифт кўзга зарар етказади?

- Майда шрифт;
- Қийин ўқиладиган шрифт;
- Ёрқин фондаги шрифт;
- Тез ҳаракат қилаётган шрифт;

ҲАВО АЛМАШИНУВИНИНГ КАРРАЛИЛИГИНИ ҲИСОБЛАШ.

1. Машғулотнинг мақсади:

Иссиқлик, газ ва чанг зарарли ажралмалари бўйича ҳаво алмашинувининг карралилигини аниқлаш.

2. Дастлабки берилганлар:

Берилганлар 1-ва 2-жадваллардан олинади.

1-жадвал

Иссиқлик ажралмаси	Талабалик гувоҳномаси номерининг охирги рақами				
	1	2	3	4	5
$V, \text{ м}^3$	0	50	200	50	300
$Q_{II}, \text{ кЖ/соат}$	10^3	$6 \cdot 10^3$	$7 \cdot 10^3$	$8 \cdot 10^3$	$9 \cdot 10^3$
$Q_{AJP}, \text{ кЖ/соат}$	10^3	$1,2 \cdot 10^3$	$1,4 \cdot 10^3$	$1,6 \cdot 10^3$	$1,8 \cdot 10^3$
$\Delta T^0, \text{ К}$	9	8	7	6	5
Иссиқлик ажралмаси	Талабалик гувоҳномаси номерининг охирги рақами				
	6	7	8	9	0
$V, \text{ м}^3$	50	400	450	500	550
$Q_{II}, \text{ кЖ/соат}$	$1 \cdot 10^3$	$2 \cdot 10^4$	$3 \cdot 10^4$	$4 \cdot 10^4$	$5 \cdot 10^4$
$Q_{AJP}, \text{ кЖ/соат}$	$2 \cdot 10^3$	$4 \cdot 10^3$	$6 \cdot 10^3$	$8 \cdot 10^3$	$1 \cdot 10^3$
$\Delta T^0, \text{ К}$	9	8	7	6	5

2-жадвал

Зарарли ажралмалар миқдори, $W, \text{ г/соат}$	Талабалик гувоҳномаси номерининг охиридан олдинги рақами									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
СО	0,5	3,0	3,5	4,0	4,5	5,0	4,5	5,0	3,5	3,0
$Pb \cdot 10^{-3}$ чанги	-	0	-	10	-	15	-	5	-	5

Нотоксик П чанги	5,5	-	0	-	4,5	-	4,0	-	3,5	-

3. Ҳисоблаш услуги

Иш биноларида узлуксиз ҳаво алмашинуви имкониятини кўриб чиқиш ва хавфли ажралмалардан ҳимоялаш бўйича муҳандислик ечимларини қўллаш зарур. Вентиляция табиий ва механик турларга бўлинади. Вентиляцион қурилмаларни ишлаш эффективлигини назорат қилишда ишлаб чиқариш биноларида ҳаво алмаштириш мартталиги назорат қилинади, шунингдек, ҳарорат, намлик, ҳаво ҳаракати тезлиги ўлчанади ва ишлаб чиқариш биносининг гигиеник сифати таҳлил қилинади.

1. Ҳайдаш зарур бўладиган $Q_{ис.А}$, иссиқлик ажралмаси қуйидаги ифода орқали аниқланади:

$$Q_{ис.А} = Q_{п} - Q_{ажр} , \text{кЖ/соат} = \quad (1)$$

бу ерда $Q_{п}$ – ишлаб чиқариш ва қурилмаларидан, инсонлардан иссиқлик ажралиши, қуёш радиацияси ва бошқалар натижасида ишлаб чиқариш биносига келадиган иссиқлик миқдори, кЖ/соат; $Q_{ажр}$ – бино деворлари орқали атроф муҳитга бериладиган иссиқлик миқдори, кЖ/соат.

2. Иссиқлик ажралганда 1 соат мобайнида ишлаб чиқариш биносидан ҳайдаш зарур бўладиган L ҳаво миқдори қуйидаги ифода орқали аниқланади.

$$L = Q_{ис.А} / c \Delta T \gamma_{иp} , \text{м}^3/\text{соат} , = \quad (2)$$

бу ерда c – ҳавонинг иссиқлик сифими, $c=1 \text{ кЖ/кг}\cdot\text{К}$; ΔT – олиб кириладиган ва хайдаладиган ҳаволар ҳароратларининг фарқи, К; $\gamma_{иp}$ – олиб кириладиган ҳавонинг зичлиги $\gamma_{иp} 1.29 \text{ кг/м}^3$.

3. Бино ҳавосида зарарли газлар ва чанглар бўлганида, уларни руҳсат этиладиган нормаларгача камайтириш учун бинога узатиладиган зарур ҳаво миқдори қуйидаги ифода орқали ҳисобланади:

$$L = \frac{W}{c_d - c_n} , \text{м}^3/\text{соат} , = \quad (3)$$

бу ерда W -келадиган зарарли ажралмалар миқдори, г/соат ; c_0 -бино хавосида рухсат этиладиган зарарли ажралмалар концентрацияси, г/ м³ :

$$-CO \text{ учун } c_0 = 2 \cdot 10^{-2} \text{ г/ м}^3 ;$$

$$-Pb \text{ чанги учун } c_0 = 1 \cdot 10^{-5} \text{ г/ м}^3 ;$$

$$-нотоксик П \text{ чанги учун } c_0 = 10^{-2} \text{ г/ м}^3 ;$$

c_1 -ишлаб чиқариш биносига келадиган ҳаводаги зарарли аралашмалар концентрацияси, г/ м³ .Бу топшириқни бажаришда $c_1=0$ олинади.

4. Ҳар бир зарарли ажралма тури учун алмаштириладиган ҳаво миқдори L алоҳида ҳисобланади. Кейин олинган қийматларнинг энг каттаси олинади ва ҳаво алмашинуви қарралилиги ифодасига қўйилади:

$$K = \frac{L_{\max}}{V} , 1/\text{соат} = \quad (4)$$

13-вариант бўйича ишланган мисол.

$$Vm^3 = 200; Q_{pk}/\text{соат} = 7 \cdot 10^3;$$

$$Q_{a*P} = 1.4 \cdot 10^3; \Delta T^0, = 7;$$

$$CO = 3.5; \text{Нотекс П чанги} = S = 0,5 \text{ г/ м}^3;$$

$$Q_{PSA} = Q_{II} , \text{кЖ/соат} - Q_{AJR} , \text{кЖ/соат} = 7 \cdot 10^3 - 1.4 \cdot 10^3 = 5.6 \cdot 10^3; \quad (1)$$

$$L = Q_{ис.А} / c \Delta T \gamma_{ИР} , \text{м}^3/\text{соат} = 5.6 \cdot 10^3 / 7 \cdot 10^3 = 0.8 \text{ м}^3/\text{соат}; \quad (2)$$

$$L = \frac{W}{c_d - c_n} , \text{ м}^3/\text{соат}, = 3.5 / 2 \cdot 10^{-2} - 0 = 175; \quad (3)$$

$$L_2 = 0,5 / 2 \cdot 10^{-2} = 25;$$

$$L_3 = 0 / 2 \cdot 10^{-2} = 0;$$

$$K_1 = L_{\max} / V = 175 / 200 = 0.875;$$

$$K_2 = L_{2\max} / V = 25 / 200 = 0.125;$$

$$K = \frac{L_{\max}}{V} , 1/\text{соат} = 175 / 200 = 0.875;$$

Ҳавоб: $5.6 \cdot 10^3$; & $800 \text{ м}^3/\text{соат}$;

ХУЛОСА.

Мен Тошкент Ахборот Технологиялари Университети Фарғона Филиали компьютер инжинеринги факултети IV боскич 612-10 гуруҳ талабаси Насриддинов Муҳаммадали “Ўзбекистон Таеквон-До Федерациясининг расмий веб сайтини яратиш” мавзусида малакавий битирув ишини ёздим. Унинг режалари кириш, аналитик қисм, лойиҳалаш қисми, тадбиқ қилишни ташкил қилиш ва лойиҳа самарадорлиги, меҳнат муҳофазаси, хулоса, фойдаланилган адабиётлар, иловалар рўйхатидан иборат. Аналитик қисмда Веб технологияларини ривожланиши PHP дастурлаш тили ва уни Веб сайтларни яратиш жараёнидаги тутган ўрни ва аҳамияти ҳақида тўлиқ маълумот бериб ўтилган. “Ўзбекистон Таеквон-До Федерациясининг расмий веб сайтини яратиш” да сайтнинг дизайн қисмида яратилган веб сайтнинг дизайни учун фойдаланилган HTML тег ва атрибутлари шу билан бир қаторда дизайн учун керак бўлган bootstrap, CSS lardan foydalanilgan.

Ҳаммамизга маълумки 2002 йил 30 майда Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг «Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида» ги Фармони қабул қилинди ва бу фармон юзасидан Вазирлар Маҳкамаси қарор қабул қилди ва 2002-2010 йилларда компьютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш дастурини тасдиқлади, уларда телекоммуникациялар ва маълумотлар узатишни ривожлантириш, ресурслардан фойдаланиш, Интернет тармоғида ўз сайтларини яратишнинг мақсадли йўналишлари белгиланди.

Спорт соҳаси бўйича яратилган бу сайт хозирда фойдаланувчилар ихтиёрига тақдим этилган. Улар сайт оркали керакли маълумотларни олишлари мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон мустақилликга эришиш оstonасида. И.А.Каримов.
2. Ўзбекистон Республикаси иқтисодий ижтимоий тараққиётнинг мустақиллик йиллари . И.А.Каримов.
3. Юксак маънавият енгилмас куч. И.А. Каримов.
4. Информатика ва ҳисоблаш техникаси. Тошкент 2010 й.
5. Компьютер графикаси. Тошкент 2008 й.
6. Компьютер тармоқлари билан ишлаш. Андижон 2009 й.
7. Интернет тармоғида ишлаш. Тошкент 2012 й.
8. Ахборот хавфсизлиги. Тошкент 2008 й.
9. Информатикага доир маъруза матнлар.
10. “Маълумотлар базасини бошқариш тизимлари” маърузалар матни Наманган 2003 й.
11. Автоматлаштирилган лойихалаш. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
12. Амалий математик дастурий пакетлар. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
13. Тизимли дастурий таъминот. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
14. Ахборот тизимларининг унумдорлиги. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
15. Интеллектуал тизимлар. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
16. Операцион тизимлар ва офис иловалари. ТАТУФФ маъруза матн 2011й.
17. Мультимедиа технологиялари ва тизимларининг сервиси. ТАТУФФ маъруза матн 2011 й.
18. Ахборот тизимларини лойихалаштириш. ТАТУФФ маъруза матн 2011й
19. Локал тармоқда ахборот хавфсизлиги. Тошкент 2010 й.
20. Компьютер саводхонлиги Тошкент 2006 й.
21. Информатика ахборот технологиялари. Тошкент 2010 й.
22. www.ziyonet.uz
24. www.dasturchi.uz
25. www.ziyouz.uz

ИЛОБА.

Дастур матни.

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">

<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">

<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1251">

<title>O'zbekiston An'anaviy Taekwon-Do Markazi rasmiy web sayti</title>

<?

include_once("functions.php");

include_once("conf.php");

?>

<link rel="stylesheet" href="css/bootstrap.css">

<link rel="stylesheet" href="index.css">

<script src="js/jquery.js"></script>

<script src="js/bootstrap.js"></script>

<script src="js/bootstrap-carousel.js"></script>

<body style="background:silver">

<div id="sayt">

<div id="banner"></div>

<div id="container">

<div class="navbar navbar-inverse" >
```

```
<div class="navbar-inner" style="width:917px; height:48px">
```

```
<ul class="nav nav-tabs">
```

```
<li class="active">
```

```
<a class="brand" href="?bosh=boshsaҳифa">Bosh saҳифa</a></li></ul>
```

```
<ul class="nav">
```

```
<ul class="nav nav-tabs">
```

```
<li class="dropdown">
```

```
<a class="dropdown-toggle" data-toggle="dropdown" href="#">Yangiliklar
```

```
<b class="caret"></b></a>
```

```
<ul class="dropdown-menu">
```

```
<? bolimlar_menyu();?>
```

```
</ul>
```

```
</li>
```

```
</ul>
```

```
<li class="dropdown">
```

```
<a class="dropdown-toggle" data-toggle="dropdown" href="#">Ma'lumotlar
```

```
<b class="caret"></b></a>
```

```
<ul class="dropdown-menu">
```

```
<? viloyatlar_menyu();?>
```

```
</ul>
```

```
</li>
```

```
<li class="dropdown">
```

```
<a class="dropdown-toggle" data-toggle="dropdown" href="#">Media
```

```
<b class="caret"></b></a>
```

```
<ul class="dropdown-menu">
```

```
<li><a href='?amal=galereya'>Foto</li></a>
```

```
</ul>
```

```
</li>
```

```
<li> <a href='kirish.php'>Kirish</a></li>
```

```
<li>
```

```
<form class="form-search" action="" method="GET">
```

```
<input type="text" class="input-medium search-query" placeholder="qidiruv"  
name="qidir" style="height:20px; margin-top:10px; margin-left:140px">
```

```
<button type="submit" name="amal" value="qidiruv" style="width:45px;  
height:25px; margin-top:10px; "><i class="icon-search"></i></button>
```

```
</div>
```

```
</form></li>
```

```
</ul>
```

```
</div>
```

```
</div>
```

```
<div class="slayd">
```

```
</img>
```

```
</div>
```

```
<div id="left">
```

```
<?
```

```
include_once("index.php");
```

```
?>
```

```
</div>
```

```
<div id="markaz">
```

```
</img><br>
```

```
<?
```

```
{
```

```
include_once("index.php");
```

```
}
```

```
{
```

```
if ($_GET["osiyo"]=="chap")
```

```
echo "<div class='alert alert-info' style='width:400px;'>
```

```
<img src='wtf.jpg' style='width:400px; height:250; margin-left:8px;'><br> 2014-  
yilning 25-28-may kunlari Toshkent shahrida taekwondoning wtf bo'yicha XXI  
Osiyo chempionati hamda
```

```
taekwondoning Pumse yo'nalishi III Osiyo chempionati o'tkaziladi. Bu haqda  
O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi
```

matbuot xizmati xabar berdi. Osiyo taekwondo ittifoqi, O'zbekiston Madaniyat va sport ishlari vazirligi, Milliy Olimpiya qo'mitasi, Respublika taekwondo assotsiatsiyasi hamkorligida

o'tkazilayotgan mazkur qit'a chempionatlarida 34 davlatdan 542 nafar sportchi g'oliblik uchun kurash olib boradi.

XXI Osiyo chempionatida O'zbekiston sharafini 12 nafar (6 nafar erkaklar 6 nafar xotin-qizlar) sportchi himoya qilsa, Pumse yo'nalishi bo'yicha III Osiyo chempionatida 16 nafar

O'zbekistonlik sportchi bahs yuritadi. Osiyo chempionatida har bir vaznda 1-6-o'rinlarni egallagan sportchilar 2016-yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida o'tkaziladigan

XXXI yozgi Olimpiya o'yinlariga dastlabki reyting ochkolarini qo'lga kiritadi.

}

```
if (($_SERVER["QUERY_STRING"]==""))||($_GET["bosh"]=="boshsahifa"))
```

```
{
```

```
echo "<img src='admin/uploads/italy jahon.png' style='width:420px; height:250px; margin-left:7px'><br><center><p class='jahon' style='margin-top:260px;font-size:20px'>Jahon Chempionati 2014.</p></center>
```

```
23-24-iyul kunlari Italiyada Taekwon-Do bo'yicha jahon chempionati bo'lib o'tadi.Olimpic Sport Center Fijlkamda bo'lib o'tadigan ushbu musobaqa barchaning nigohida.<br>";
```

```
echo "<img class='gif' src='box-bott.gif'></img> <br>";
```

```
echo "<img src='admin/uploads/olimpic.jpg' style='width:150px; margin-left:-
```

```
7px;';<center><p class='jahon' style='font-size:20px'>
```

```
Xalqaro turnir.</p></center>2014-yil 7-8-iyun kunlari Farg'ona viloyatida bo'lib  
o'tadigan xalqaro turnir munosabati bilan Farg'ona Taekwon-Do Markazi katta  
tayyorgarlikni boshlab yubordi. Bu musobaqaga yurtimizning barcha  
viloyatlaridan va qo'shni davlatlardan sportchilar tashrif buyurishadi.<br>";
```

```
echo "<img class='gif' src='box-bott.gif'></img> <br>";
```

```
echo "<img src='admin/uploads/nepal.jpg' style='width:150px; margin-left:-  
7px;'><br><center><p class='jahon' style='font-size:20px'>
```

```
VII Osiyo Chempionati.</p></center>2014-yil 28-24-aprel kunlari Nepal shahrida  
VII Osiyo Taekwon-Do Chempionati bo'lib o'tdi.<br><br>";
```

```
echo "<img class='gif' src='box-bott.gif'></img> <br><br>";
```

```
echo "<td><table cellpadding='0' width='100%'>
```

```
<tr><td align='center' class='kvadrat' valign='top' width='22%'><div  
style='width:140px; height:150px; margin-left:1px; overflow:hidden;  
background:url(kok.png) center center no-repeat; '></div><span class='size10'>
```

```
<strong><a href='?oz=mar'>O'zbekiston An'anaviy Taekwon-Do  
Federatsiyasi</a></strong><br/> </span></td><td align='center' class='kvadrat'  
valign='top' width='33%'>
```

```
<div style='width:140px; height:150px; overflow:hidden;  
background:url(xalq.png) center center no-repeat; '></div><span  
class='size10'><strong><a href='?xalq=mar'>
```

```
Xalqaro Taekwon-Do Federatsiyasi</a></strong><br/> </span></td><td  
align='center' class='kvadrat' valign='top' width='30%'>
```

```
<div style='width:140px; height:150px; overflow:hidden;
```

```
background:url(germaniya.png) center center no-repeat; '></div><span  
class='size10'><strong><a href='?ger=mar'>Germaniya - ITF</a>
```

```
</strong><br/></span></td></tr></table></td>";
```

```
}
```

```
if ($_GET["amal"]=="maqola")
```

```
{
```

```
if ($_GET["page"])
```

```
{
```

```
$n=($_GET["page"]-1)*3;
```

```
maqola_oqish ($_GET["bolim"],$n);
```

```
}
```

```
else
```

```
{
```

```
maqola_oqish ($_GET["bolim"],0);
```

```
}
```

```
}
```

```
if ($_GET["amal"]=="qidiruv")
```

```
{
```

```
qidiruv();
```

```
}
```

```
if ($_GET["amal"]=="galereya")

{

galereya_bolim();

if ($_GET["bolim"])

{

rasmlar($_GET["bolim"]);

}

}

if ($_GET["amal"]=="maqolavil")

{

if ($_GET["page"])

{

$n=(($_GET["page"])-1)*3;

maqolavil_oqish ($_GET["bolimvil"],$n);

}

else

{

maqolavil_oqish ($_GET["bolimvil"],0);

}

}

}
```

?>

</div>

<div id="right">

<center> Qosimov G'ayrat Toshkenboyevich
 O'zbekiston An'anaviy
Taekwon-Do Markazi Prezidenti.

Master VII DAN<center>

<div class="sertificat" style="text-align:center; width:170px; margin-
left:13px"><div style="width:170px; overflow:hidden;"><div align="center">

<p>

 </p>

<p>

Xalqaro Sertifikat

ITF Clubs

If your organisation is in good standing with the ITF they
will be listed on our web and have one or both of the following on
display:

If your unsure please ask to see the Instructor's

and Club's qualifications. Any reputable ITF Clubs or Instructors are proud to display the above.

 </p>

</div>

</div>

</div>

</div>

<div class="pogoda">

</div>

<div class="footer">

<center>

<div class="catch">© UZBEKISTAN ITF.UZ</div>

</center>

</div>